

M^m

BİLANÇO

TÜRMOB AYLIK YAYIN ORGANI • SAYI: 82 • TEMMUZ 2 0 0 3

FİYATI: 2.500.000.-TL.

- *Türk vergi sistemi kayıtdışı istihdamı özendiriyor*
- *Bütçe gelirleri reel olarak geriledi*
- *TL aşırı değerlendirildi mi?*
- *Türkiye'de sermaye hareketleri ve krizler*

Ekonomik Rapor

Sahibi
Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni
Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu

Nail SANLI
Ali E. DOĞANOĞLU
Ahmet FETTAHOĞLU
Barış TOPRAK

TÜRMOB

Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres

Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 232 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı

Ziraat Matbaası
(0.312) 384 73 44

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

Cari işlemler açığı

Türkiye bu yılın ilk üç aylık döneminde OECD ülkeleri arasında, ABD, Avustralya ve Yunanistan'dan sonra dördüncü en büyük cari işlemler açığı veren ülke oldu. En yüksek cari işlemler açığını 136.1 milyar dolarla ABD verdi. İkinci büyük cari işlemler açığını ise 5.99 milyar dolarla Avustralya verirken, Yunanistan 3.51 milyar dolarla üçüncü ve Türkiye 2.34 milyar dolarla dördüncü oldu.

Türkiye, 2003 yılı Ocak-Mayıs döneminde 3.5 milyar dolar cari işlemler açığı verdi. Bu gelişmeler üzerine cari işlemler dengesindeki yıllık açık tahmini 7.4 milyar dolara yükseltildi. Oysaki cari işlemler dengesinin trendine bakıldığında yılın ilk bölümünde açığın ikinci yarısından daha büyük olduğu ortaya çıkıyor. Aynı eğilimin devam etmesi ve yılın ikinci yarısında cari işlemler açığındaki artış eğiliminin gerilemesi beklenebilir. İhracat rakamları hızlı bir artış sergiliyor, bu olumlu gelişme ile birlikte, yılın ilk aylarında yaşanan cari işlemlerle ilgili tedirginlik bir ölçüde kırılabilir.

Cari işlemler dengesinde yılın ilk aylarında ortaya çıkan açığın, ihracat artış ve turizm gelirlerinin hesaplara yansımaları ile birlikte hızını kaybetmesi bekleniyor. Bu durumda, cari işlemler dengesindeki açık için erken bir telaşa kapılmak, ya da kriz göstergesi olarak yorumlamak yanlış olacaktır.

5. gözden geçirmeye ilişkin Uluslararası Para Fonu'na sunulan niyet mektubu ile TBMM'nin tatil dönüşü programında belirlendi. Vergi yasalarında ve gelir idaresinin yeniden yapılandırılması çalışmaları yeniden takvime bağlandı. Enflasyon Muhasebesi yasa tasarısı TBMM'ne sevk edildi.

Bu sayımızda da, ilgi ile okuyacağımızı tahmin ettiğimiz haber ve araştırmalara sayfalarımızda yer verdik.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

Türk vergi sistemi kayıtdışı istihdamı özendiriyor

OECD tarafından üye ülkelerde 2002 yılı verileri dikkate alınarak yapılan ve yeni yayınlanmış olan bir araştırmanın sonuçları, ülkemizde var olan vergi ve sosyal sigorta sistemine göre, gerek işçinin brüt ücreti ile net ücreti arasındaki farkın, gerek işçinin işverene maliyeti ile işçinin eline geçen ücret arasındaki farkın diğer bir çok ülkeye göre daha yüksek olduğunu ve üretimde çalışan işçi kesimi için vergi sisteminin hiç de artan oranlı olmadığını ortaya koyuyor.

Iktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) tarafından sonuçları üye ülkelerin 2002 yılı verilerine göre revize edilerek yayınlanan "Taxing Wages 2001-2002" – Ücretlerin Vergilendirilmesi 2001-2002 – başlıklı araştırma, Türkiye’de üretim sektöründe çalışan ve ortalama ücret geliri elde eden bir çalışanın ücretinden yüzde 15 gelir vergisi ve yüzde 15 de sosyal sigorta keseneği olmak üzere toplam yüzde 30 oranında kesinti yapıldığını ortaya koyuyor.

Aşağıda verilen tablodan görüleceği üzere ülkemizde gelir vergisi ve sosyal sigorta katılım payı olarak işçinin ücretinden

kesilen toplam kesinti, 5 OECD üyesi ülke dışında diğer tüm üye ülkelerde yapılan kesintiden daha yüksek;

Ortalama ücret düzeyinde gelir elde eden çocuksuz bekar bir çalışan Danimarka, Belçika ve Almanya’da yıllık ücretinin yüzde 40’ından fazlasını gelir vergisi ve sosyal sigorta işçi katılım payı olarak öderken, Yunanistan, İrlanda, Japonya, Kore, Meksika, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti ve İspanya’da aynı konumda bulunan bir çalışan toplam gelirinin yüzde 20’sinden azını gelir vergisi ve sigorta katılım payı olarak ödemektedir. Türkiye’de ise üretim sektöründe ortalama ücret geliri elde eden bir

çalışandan kesilen toplam yüzde 30 oranındaki gelir vergisi ve sosyal sigorta çalışan payı bir yandan çalışan kesim üzerinde ağır bir yük oluştururken öte yanda çalışanların iş bulmak veya mevcut işlerini korumak amacıyla düşük ücret üzerinden çalışıyormuş gibi gösterilmelerine rıza göstermeleri sonucunu doğurmaktadır.

Raporda ayrıca, Yunanistan, Meksika ve **Türkiye** dışındaki OECD üyesi ülkelerde, evli iki çocuklu ve ailede bir kişinin çalıştığı durumda brüt ücret ile cebine giren ücret arasındaki farkın, bekar bir işçiye göre daha az olduğu, diğer bir ifade ile evli ve çocuk sahibi kişilerden yapılan

Gelir Vergisi ve Sosyal Güvenlik İşçi Katılım Payı ⁽¹⁾ (Brüt ücret gelirin %'si olarak), 2002				
Ülke ⁽⁴⁾	Gelir Vergisi	Sosyal Sigorta Katılım Payı	Toplam Ödeme ⁽²⁾	Brüt Ücret Geliri ⁽³⁾
Danimarka	33	11	43	36 476
Almanya	21	21	41	34 975
Avustralya	24	0	24	33 964
İsviçre	10	12	21	33 806
Belçika	27	14	41	33 519
Lüksemburg	8	14	22	33 014
Hollanda	7	22	29	32 546
Kanada	19	6	26	32 410
A.B.D.	17	8	24	32 188
Norveç	21	8	29	32 148
İngiltere	16	8	23	29 861
Kore	2	7	9	29 575
Japonya	6	10	16	29 215
Finlandiya	26	6	32	28 410
İtalya	19	9	28	26 833
Yeni Zelanda	20	0	20	26 629
Avusturya	11	18	29	26 333
İsveç	23	7	30	25 106
İrlanda	11	5	16	25 079
İzlanda	22	0	22	24 118
Fransa	13	13	27	23 281
İspanya	13	6	19	20 794
Yunanistan	1	16	16	16 076
Türkiye	15	15	30	14 294
Çek Cum.	11	13	24	13 801
Polonya	6	25	31	13 509
Portekiz	5	11	16	12 425
Slovak Cum.	7	13	19	9 618
Macaristan	17	13	29	9 041
Meksika	2	2	4	8 965

(1) Üretim sektöründe ortalama düzeyde çalışan bir işçinin gelir düzeyinde çocuksuz bekar birey. Aile yardımı almamaktadır.
(2) Yuvarlamadan ötürü toplam yüzde 1 oranında sapma gösterebilir.
(3) Eşit satınalma gücüne sahip Dolar cinsinden
(4) Ülkeler brüt ücret geliri düzeyine göre sıralanmışlardır.

gelir vergisi ve sosyal sigorta kesintisi toplamının daha az olduğu belirtilmekte.

Diğer taraftan çalışanlara sağlanan sosyal yardımların yanısıra, sosyal güvenlik işveren katılım payı da işveren için, işçi istihdam etmenin bir diğer önemli maliyetini oluşturmaktadır. Yukarıda verilen Tablodan görüldüğü üzere işçinin işverenine toplam maliyeti ile işçinin eline geçen net ücret arasındaki fark ül-

kedan ülkeye büyük değişiklik göstermektedir. Bir çalışanın işverenine toplam maliyeti ile eline geçen net ücreti arasındaki fark, Kore ve Meksika'da toplam işçilik maliyetinin sadece yüzde 16'sını oluştururken, bu oran Almanya'da yüzde 51'e Belçika'da ise yüzde 55'e yükselmekte.

İşçinin işverene toplam maliyeti ile işçinin eline geçen net ücreti arasındaki toplam kesinti farkı yüzde 42 oranı ile **Türkiye** için de yüksektir ve bu durumun kaçınılmaz olarak istihdam maliyetini yükseltici, istihdamı azaltıcı, gerçek dışı ücret düzeyi

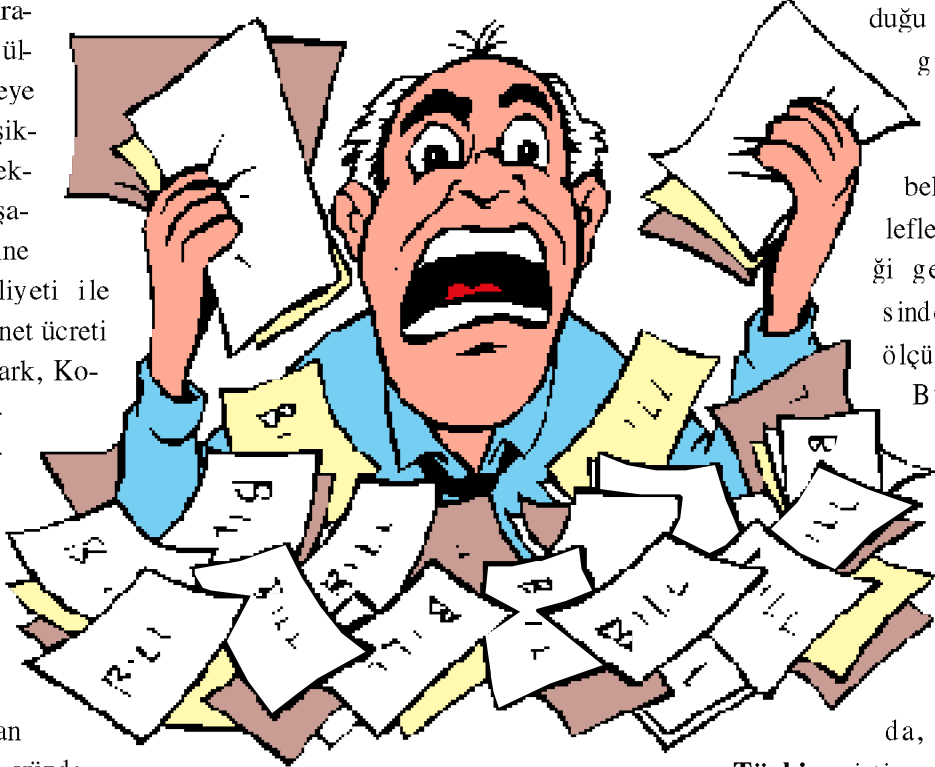
üzerinden bordro düzenlenmesini ve kayıt dışı istihdamı özendiren etkileri olacağı, diğer taraftan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını caydırıcı bir etkiye de bulunacağı açıktır.

Yunanistan, Kore ve Meksika'da ortalama düzeyde ücret geliri elde eden bekar çalışanlar hemen hiç gelir vergisi ödemezken, bu konumdaki kişiler Danimarka'da yüzde

maliyetinin Fransa'da yüzde 29'unu, Slovak Cumhuriyeti'nde yüzde 28'ini ve Çek Cumhuriyeti'nde de yüzde 26'sını sosyal güvenlik sistemi işveren katılım payı olarak ödüyorlar.

OECD üyesi ülkelerin çoğunda ortalama ücret geliri düzeyinde, sadece bir kişinin gelir elde ettiği iki çocuklu bir ailenin ödemekle yükümlü ol-

duğu gelir vergisi, aynı gelir düzeyinde bekar mükelleflerin ödediği gelir vergisinden önemli ölçüde düşük. Bu konuda Avustralya, Finlandiya, Meksika, Yeni Zelanda, İsveç ve

32 oranında vergi ödemektedirler. Sosyal güvenlik sistemi işveren katılım payları da ülkeden ülkeye büyük farklılıklar göstermektedir. Avustralya, İzlanda ve Yeni Zelanda'da işveren katılım payı yüzde sıfır iken, bu oran Polonya'da işçilik toplam maliyetinin yüzde 21'ini oluşturmaktadır. İşverenler çalışanları için katlandıkları toplam işçilik

Türkiye istisna oluşturan ülkeler. Zira bu ülkeler aynı gelir düzeyindeki, tek kişinin gelir sahibi olduğu evli çiftlere ve bekar mükelleflere aynı vergi oranını uygulamaktalar.

Almanya, ortalama düzeyde gelir elde eden evli bir üretim işçisinin kişisel gelir vergisine tabi olmadığı, ayrıca vergi iadesi almaya hak sahibi olduğu tek

Gelir Vergisi ve Sosyal Güvenlik İşçi ve İşveren Katkı Payı (İşçilik Maliyetinin %'si Olarak), 2002 ⁽¹⁾					
Ülke ⁽²⁾	Gelir vergisi	Sosyal Güvenlik Katılım Payı		Toplam ⁽³⁾	İşçilik Maliyeti ⁽⁴⁾
		İşçi	İşveren		
Belçika	21	11	24	55	43 906
Almanya	17	17	17	51	42 197
İsviçre	9	10	10	30	37 710
Lüksemburg	7	12	12	32	37 573
Danimarka	32	11	1	43	36 690
Norveç	19	7	11	37	36 262
Hollanda	6	19	10	36	36 019
İtalya	14	7	25	46	35 709
Finlandiya	20	5	20	45	35 513
Kanada	18	6	7	31	34 793
A.B.D.	15	7	7	30	34 650
Avusturya	8	14	23	45	34 030
Avustralya	24	0	0	24	33 964
İsveç	18	5	25	48	33 345
Fransa	9	9	29	48	32 856
İngiltere	14	7	8	30	32 557
Japonya	6	9	10	24	32 287
Kore	2	6	8	16	32 11
İrlanda	10	4	10	24	27 775
İspanya	10	5	23	38	27 156
Yeni Zelanda	20	0	0	20	26 629
İzlanda	21	0	5	26	25 379
Yunanistan	0	12	22	35	20 570
Çek Cumh.	8	9	26	43	18 631
Türkiye	12	12	18	42	17 367
Polonya	5	21	17	43	16 268
Portekiz	4	9	19	32	15 376
Slovak Cumh.	5	9	28	42	13 249
Macaristan	13	9	24	46	11 934
Meksika	2	1	13	16	10 295

(1) Üretim sektöründe ortalama düzeyde çalışan bir işçinin gelir düzeyinde çocuksuz bekar birey. Aile yardımı almamaktadır.

(2) Ülkeler işçilik maliyetine göre sıralanmışlardır.

(3) Yuvarlamadan ötürü toplam yüzde 1 oranında sapma gösterebilir.

(4) Eşit satınalma gücüne sahip Dolar cinsinden

OECD üyesi ülkedir. Benzer şekilde dört ülkede - Almanya, Meksika, İngiltere ve A.B.D. - ortalama ücret gelirinin üçte ikisi oranında kazanç elde eden iki çocuklu ve tek ebeveynli aile reisleri, gelir vergisi sistemi çerçevesinde ödedikleri gelir vergisinin üstünde bir transfer - yardım - ödemesi almaktadırlar ve bu nedenle bu konumdaki kişilerin vergisi negatif bakiye vermektedir. Diğer 6 ülkede - Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Lüksemburg, Portekiz ve İspanya - bu tür aileler fiiliyatta hemen hiç gelir vergisi ödemiyorlar.

Araştırmada, çoğu OECD üyesi ülkelerde ücret artışı durumunda, ücretin artan bölümünün yüzde 30-50'sinin yükselen gelir vergisi ve sosyal sigorta kesintisine gittiği belirtilmektedir.

Her düzeyde gelir grubuna aynı vergi oranının uygulandığı vergi

sistemleri oransal, tek oranlı, gayrimüterakki vergi sistemleridir. Bu sistemde brüt ücret yüzde 1 artarsa net gelir de yüzde 1 oranında yükselecek ve bu durumda 'vergi sonrası gelir elastikiyeti' 1'e eşit olacak. Eğer brüt ücret yüzde 1 oranında yükseli-

yor ancak net gelir yüzde 0.8 oranında artıyorsa bu durumda elastikiyet 0.8 olacak. Ele alınan gelir düzeyinde vergi sistemi ne

kadar ileri düzeyde müterakki ise vergi sonrası gelir elastikiyeti o kadar küçük olacak. Örneğin, ortalama düzeyde ücret geliri kazanan evli ve ailede bir kişinin gelir elde ettiği bir durumda, vergi sonrası gelir elastikiyeti yüzde 0.34 olan İngiltere, yüzde 0.45 olan Yeni Zelanda, yüzde 0.55 olan İzlanda ve yüzde 0.56 olan A.B.D., tüm OECD üyesi ülkeler içinde gelir vergisi ve sosyal sigorta kesintisi toplamı üzerinden en müterakki sisteme sahip olan ülkeler. Öbür uçta ise vergi sonrası gelir elastikiyetinin yüzde 0.92 olduğu Fransa ve Japonya, 0.95 olduğu Kore ve 0.96 olduğu Türkiye yer almaktadır, bu ülkeler, gelir vergisi

ve sosyal sigorta kesintisi toplamı üzerinden, en azından ortalama düzeyde ücret geliri elde eden üretim işçileri için, hemen tümüyle tek oranlı - gayri müterakki - bir sisteme sahip bulunmaktalar.

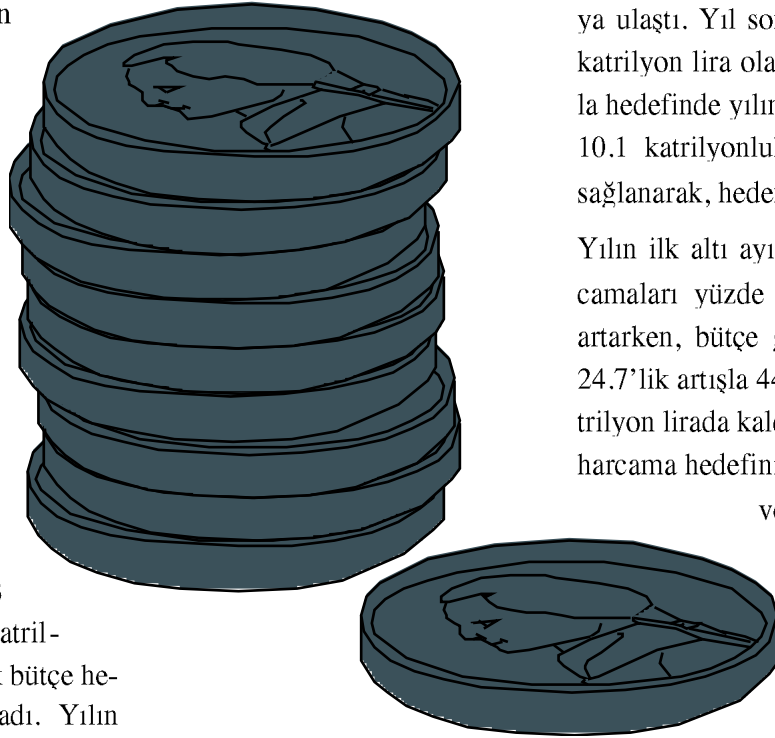
Bütçe gelirleri reel olarak geriledi

Konsolide bütçe gelirleri gettiğimiz yılın ilk altı ayına göre reel olarak geriledi. 37 katrilyon liralık vergi gelirlerinin yarıdan fazlasını mal ve hizmetlerden alınan vergiler oluşturdu. Özel tüketim vergisi en büyük vergi kalemi haline geldi.

Konsolide bütçe gelirleri hedeften uzaklaşmaya başladı.

Bütçe gelirleri yılın ilk yarısı itibariyle reel olarak yüzde 3.8, genel bütçe gelirleri de yüzde 4.6 oranında geriledi. Vergi gelirleri 2002 yılının ilk altı ayı ile kıyaslandığında 2003 yılının eş döneminde yüzde 45.6 ve reel olarak yüzde 12.3 artış gerçekleştirdi. 2003 yılı hedefi olan 85 katrilyon 955 trilyon liralık bütçe hedefine ise yaklaşamadı. Yılın

ilk altı aylık döneminde vergi gelirleri 37 katrilyon 110 trilyon lira olarak gerçekleşti.

Yılın tümünde 45 katrilyon lira olması hedeflenen bütçe açığı ilk altı ayda 24.8 katrilyon liraya ulaştı. Yıl sonu hedefi 20.3 katrilyon lira olan faiz dışı fazla hedefinde yılın ilk altı ayında 10.1 katrilyonluk gerçekleşme sağlanarak, hedefe yaklaşıldı.

Yılın ilk altı ayında bütçe harcamaları yüzde 30.1 oranında artarken, bütçe gelirleri yüzde 24.7'lik artışla 44 katrilyon 689 trilyon lirada kaldı. İlk altı ayda harcama hedefinin yüzde 47.8'i

ve gelir hedefinin yüzde 44.3'ü gerçekleşti. Bütçe performansı bu şe-

kilde devam ettiği takdirde bütçenin gelir hedefine ulaşması mümkün gözüküyor.

Yılın ilk altı ayında bütçe 24 katrilyon 758 trilyon açık verdi. Bütçe açığı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 38.5 artış gösterdi. Böylece bütçe açığı reel olarak yüzde 6.9 oranında artış gerçekleştirmiş oldu.

Geçtiğimiz yıl Ağustos ayında yürürlüğe giren Özel tüketim vergisi ise vergi gelirlerinin en büyük kalemini oluşturdu. ÖTV tahsilatı, gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi gibi, en önemli vergi kalemlerinin tümünü geride bıraktı. Yılın ilk altı ayında özel

tüketim vergisi 9 katrilyon 750 trilyon liraya ulaştı. 10 katrilyon 260 trilyon lira özel tüketim vergisi tahakkukunun yüzde 95'i gerçekleşti.

Özel tüketim vergisi tahsilatında 6 katrilyon 767 trilyon lira ile en büyük bölümünü petrol ürünleri ve doğal gazdan alınan ÖTV oluşturdu. Döviz kurundan dolayı petrol fiyatlarının düşmesine karşın bu düşüş satış fiyatlarına yansıtılmadı ve özel tüketim vergisi artırılarak tahsilatın artışı sağlandı. Bu verginin ikinci büyük kalemini ise alkollü ve alkolsüz içkileri le tütün ürünlerinden alınan ÖTV oluşturdu. Bu gruptan 2

katrilyon 340 trilyon liralık özel tüketim vergisi tahsilatı yapıldı.

Konsolide bütçe gelirlerinde gelirler, genel bütçe gelirleri, taşıt alım vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, özel iletişim vergisi ve özel işlem vergisi reel olarak geriledi. En yüksek reel gerileme yüzde -16.9 ile özel işlem vergisinde gerçekleşti.

Servetten alınan vergiler ek vergilerden dolayı reel olarak yüzde 80 artış gösterdi. Motorlu taşıtlar vergisi reel olarak yüzde 35.3, kurumlar vergisi yüzde 23.8 ve gelir vergisi yüzde 12.3 reel olarak artış gösterdi.

2003 Konsolide Bütçe Kümülatif Gerçekleşmeler		
(Milyar TL)	Ocak -Haziran	2003 Bütçe Hedefi
Harcamalar	69.448.384	145.949.120
Faiz Hariç Harcama	34.595.582	80.499.120
I. Personel	14.329.029	28.036.338
II. Diğer Cari	2.099.2544	9.279.920
III. Yatırım	1.356.178	7.998.500
IV. Transfer	51.663.923	100.634.362
1. Borç Faizi	34.852.802	65.450.000
2. Diğerleri	16.811.121	35.184.362
Gelirler	44.689.449	100.782.000
I. Vergi Gelirleri	37.110.540	85.955.000
II. Vergi Dışı Nor. Gel.	4.091.189	10.294.000
III. Özel Gel. + Fonlar	2.414.286	4.108.000
IV. Katma Bütçe Gel.	1.073.434	425.000
Bütçe Dengesi	-24.758.935	-45.167.120
Faiz Dışı Denge	10.093.867	20.282.880

Kaynak: www.muhasebat.gov.tr

TL aşırı değerlendirildi mi?

Türk Lirası karşısında uzun süredir döviz fiyatlarındaki dalgalanma, Türk Lirası'nın değerlendirilmesi tartışmasını yoğun - laştırdı. Son ekonomik krizin sinyali olarak algılanan cari iş - lemler açığı ve Türk Lirası'nın değerlendirilmesi tartışmayı daha da hassaslaştırdı.

Türkiye'nin yaşadığı en büyük ekonomik kriz olan 2000-2001 krizi dönemindeki sabit kurdan kaynaklanan aşırı değerli TL ve cari işlemler açığı krizin göstergesi olmuştu. Son zamanlarda cari işlemler açığının artması ve TL'nin uzun süredir değerini koruması iktisadi olarak önemli bir tartışma konusu oldu.

Merkez Bankası Türk Lirası'nın aşırı değerli olup olmadığı noktasında reel kur endeksinin yanıltıcı bir sonuç doğuracağı görüşünde. TL'nin reel kur endeksine göre yapılacak kıyaslamaya ilişkin görüşü şöyle;

“Reel kur endeksi, yabancı ülkelerde üretilen malların yurt içinde üretilen mallar cinsinden görece fiyatını yansıtan ve ulus-

lararası rekabeti ölçmek için yaygın bir şekilde kullanılan göstergelerden birisidir.

Hesaplanmasında ülkelerarası görece fiyat değişimleri esas alındığından ve ancak uzun dönemde söz konusu görece fiyat değişimi kura yansıtacağından, reel kur endeksinde kısa dönemde görülen hareketlerin kuru seviyesi ile ilgili olarak gösterge amaçlı kullanımının doğru olmadığı düşünülmektedir.

Ayrıca, reel kur endeksi;

* Ancak ve ancak baz yılı doğru seçildiği zaman ekonomik olarak doğru yorumlanabilmekte,

* Seçilen baz yılın bağlı olarak endeks değerleri büyük farklılıklar gösterebilmektedir.

Dolayısıyla, seçilecek baz yılında reel döviz kuru denge değerinde olmalıdır.

Bu nedenle, söz konusu yılda;

* İç denge;

- Düşük ve sürdürülebilir bir enflasyon oranı,

- Tam istihdam seviyesi ile tutarlı bir üretim düzeyi,

* Dış denge;

- Cari işlemler açığının sürdürülebilir bir sermaye girişi ile finanse edilebilecek bir seviyede olması,

koşullarının sağlanmış olması gereklidir.

Ülkemiz ekonomik koşulları bu çerçevede değerlendirildiğinde ise böyle bir dönemin olmadığı açıkça görülmektedir.

Bu nedenle Merkez Bankası'nın yayınladığı Reel Döviz Kur endeksinin söz konusu kısıtlar altında hazırlanmış olduğu unutulmayıp, değerlendirilmelerde endeksin, kurun seviyesine ilişkin bir ölçüt olmadığı ve sadece gösterge niteliğinde kullanılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır” görüşünü açıkladı.

Anka Ekonomi Bütleninde TL'nin aşırı değerlendirildiği doğru mu başlıklı çalışması yayınlanan Prof. Dr. Nur Keyder, 12 aylık dönem göz önüne alındığında, TL'nin euro karşısında TÜFE kullanıldığında dengeye yakın bir noktada olduğu, dolar üzerinden giderek TL'nin aşırı değerlendirildiği kanısına varmanın yanlış sonuçlar doğurabileceği görüşü yer aldı.

ODTÜ İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Keyder, dolar kurunu büyük ölçüde Türkiye haricindeki gelişmelerin belirlediğini, bu durumda Merkez Bankası müdahalelerinin başarılı olamayacağı görüşünde.

Merkez Bankası'nın reel kur

endeksine bakılarak saptama yapılmasının yanlış olduğunu savunan Keyder, “Seçilen bazı yıl dengeli kurunu ifade etmeli, diğer bir deyişle ödemeler dengesi performansının dengeli olduğu bir yıl olmalıdır. 1995 yılı ise bu kısıtlara uymamaktadır.

Keyder, son bir yıla ilişkin yaptığı hesaplamada TÜFE kullanıldığında TL'nin euro karşısında son 12 ayda yüzde 2 değer kazandığını, TEFEnin kullanılması halinde TL'nin değerlendirilme oranının yüzde 7 olduğunu ve bunun aşırı bir değerlendirme sayılamayacağı görüşünde.

Keyder'in dolara ilişkin değerlendirmesi ise şöyle; doların, TL değerinin 12 aylık dönem zarfında TÜFE kullanıldığında yüzde 27 yükselmesi, yani 1.835.000 TL olması gerekiyor. Ancak adı geçen dönemde dolar kuru yüzde 1.25 düştü. TÜFE artış oranı ile karşılaştırıp TL'nin dolar karşısında yüzde 27 -(-yüzde 1.25)= yüzde 28.28 aşırı değerlendirildiği hükmüne varmadan önce, bu gelişmenin asıl nedenine bakmak gerekmektedir.

Son 12 ayda euro/dolar çarparaz kuru yüzde 26 oranında dolar aleyhine gelişmiştir ve bu gelişme Türkiye açısından dışsal bir faktör olarak değerlendirilmelidir. Bu durumda TL'nin dolar karşısında değer kazanmasının yüzde 26'sı uluslararası arenada euro/dolar paritesindeki dolar aleyhine gelişme ve yüzde 2'si ise ulusal nedenlerden dolayı ortaya çıkan bir değerlendirilmedir.

Keyder'e göre; “12 aylık dönem göz önüne alındığında, TL'nin euro karşısında TÜFE kullanıldığında dengeye yakın bir noktada olduğunu söyleyebiliriz. Sadece dolar üzerinden giderek TL'nin aşırı değerlendirildiği kanısına varmak yanlış sonuçlar doğurabilecektir. Dolar kurunu büyük ölçüde Türkiye'nin haricindeki gelişmeler etkilemektedir. Durum böyle olunca, Merkez Bankası'nın müdahalelerinden beklenebilecek kur düzeltmesi, alım düzeyi artınsa daha sınırlı kalabilecektir, hatta gerçekleşmeyebilecektir.”

Kurumsal raporlamanın geleceği

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS, eski IAS), hisseleri Avrupa Birliğindeki borsalarda işlem gören firmalar için 2005 yılında zorunlu hale gelecek. SEC ile FASB arasında, IFRS ile ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinin (US GAAP) birbirlerine yakınlaştırılması konusunda prensipte varılan anlaşma, finansal açıklamalar konusunda daha şeffaf ve küresel olarak karşılaştırılabilir bir ortam yaratılmasına yönelik hükümler getiriyor.

Muhasebe ile denetim hizmetlerinden beklentiler konusunda uygulamacıların, örgütlerin, akademisyenlerin ve ilgili çevrelerin arayışları devam ediyor. Standartlar birbirine yakınlaştırılıp, tek bir standarda yönelişin yanı sıra şeffaflık konusu da mercek altına alınıyor. İletişim ve açıklama uygulamalarına daha bütünsel bir şekilde yaklaşmak amacıyla geliştirilmiş bir yöntemin ana hatları, PricewaterhouseCoopers'in CEO'su Samuel DiPiazza ve Advisory Capital Partners'in Başkanı ve eski bir Harvard Business School profesörü olan Robert Eccles tarafından kaleme alınan Toplumun Güveninin Kazanılması –

Kurumsal Raporlamanın Geleceği adlı yeni bir kitapta anlatılıyor.

Kitap, Bankalar Birliği yayın organı Bankacılar Dergisi tarafından yayımlanan bir makalede tanıtıldı. Kitap, şirketlerin yaptığı açıklamalara yönelik bütünleştirilmiş üç basamaklı bir çerçeveyi geliştirmek üzere, dünya çapındaki en iyi uygulama ve ileriye dönük düşünce örneklerini sunuyor.

Bu model, kanuni finansal raporlama standartlarının yerine başka standartlar koymayı amaçlamıyor; daha ziyade, şirketlerin hissedar değerini artırma yeteneğini yansıtan performans ölçüt ve süreçlerini tanımlayarak ve bunların ilgili taraflara iletilmesini sağlayarak, bu standartları tamamlamayı hedefliyor. Bu, PricewaterhouseCoopers'in Value Reporting incelemesinde vurgulanan konularla tutarlılık arz ediyor ve gerek değer yaratımı ve gerekse genel anlamda finansal raporlama konusunda toplumun güveninin yeniden kazanılması için iletişimin geliştirilmesi gerektiği tezi ni esas alıyor.

Genel Kabul Görmüş Küresel Muhasebe İlkeleri

İlk basamak küresel çapta geçerli bir dizi ortak finansal raporlama standardından oluşuyor. Bu, yatırımcıların farklı ülke ve sektörlerde performans karşılaştır-

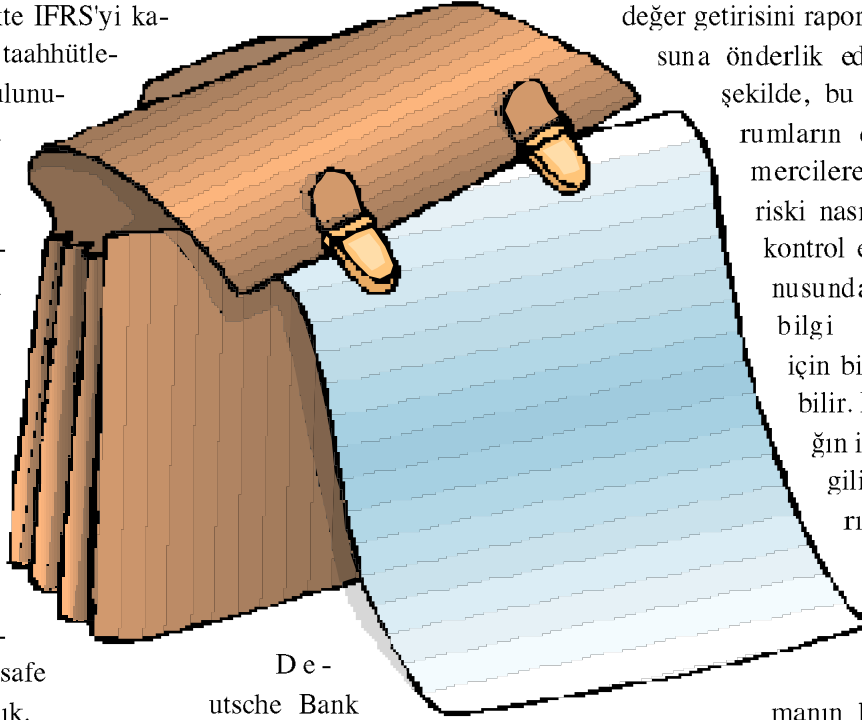
ması yapmasını çok daha kolay hale getirecek.

Sadece, IFRS'nin Avrupa Birliği (AB) tarafından kabul edilmesi, dünya sermaye piyasası değerinin yaklaşık yüzde 25'ini temsil eden 8.700 şirketin muhasebe sistemlerini birbiriyle uyumlu hale getirecek. Çin ve Avustralya gibi diğer bazı önemli piyasalar, yakın gelecekte IFRS'yi kabul etme yolunda taahhütlerini ifade etmiş bulunuyor. Dünyadaki toplam piyasa değerinin yüzde 50'sinin daha sisteme katılmasını sağlayacak olan ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe ilkeleri ile IFRS'nin birbirlerine yakınlaştırılmasını da hesaba katarsak, bu basamakta büyük mesafe alınmış olduğu açık.

Sektör Bazlı Standartlar

Sektör genelinde değer katan faktörler için ortak performans ölçütlerinin geliştirilmesi, yatırımcılara şirketleri rakipleriyle karşılaştırma imkanı verecek. Örneğin, oteller oda başına gelir rakamları yayınlarken, pek çok perakendeci metrekare başına satış rakamı belirtiyor. Bankalar şimdiden, raporlama veya mukayeseye baz olarak kullanılabilen yeterlilik oranları gibi bir dizi karşılaştırılabilir metrik sistem ölçütü kullanıyor.

Diğer belli başlı alanlarda da sayısal analizler gerçekleştirilebilir. Örneğin, yenilikçilik ve ürün geliştirme, yeni ürünlerin yarattığı gelir yüzdesiyle bir grafiğe dönüştürülebilir. Bu konuda önderliği ele alan kurumlar arasında, her bir ticari birim için karşılaştırılabilir "risk altında bulunan değer" bilgisini açıklayan

Deutsche Bank da bulunuyor.

UBS Warburg da kredi risklerinin kolay anlaşılır bir grafik analizini sektörel ve coğrafi bazda kredi derecelendirmesi yaparak veriyor.

Şirkete Özgü Bilgiler

Şirkete değer katan bazı temel faktörler her şirket için farklıdır. Bunlar strateji, yönetim kalitesi, hedef performans karşılaştırması ve yönetimin rekabet ortamıyla ilgili düşüncelerini içerir. Üçüncü basamak, aynı zamanda, bankaların paydaşlarına karşı taah-

hüdünü nasıl daha etkin bir biçimde yerine getirebileceği konusu üzerine de eğiliyor.

PricewaterhouseCoopers'in yıllık Value Reporting raporunun en son baskısında ana hatlarıyla belirtildiği gibi, Cooperative ve Santander Central Hispano bankaları "insan sermayesini" ve belirli "ortak" paydaşlara sağlanan değer getirisini raporlama konusuna önderlik ediyor. Aynı şekilde, bu durum kurumların düzenleyici mercilere, örneğin riski nasıl analiz ve kontrol ettikleri konusunda daha iyi bilgi sağlaması için bir fırsat olabilir. Bu basamağın içeriğiyle ilgili standartları tanımlamak zor olmakla birlikte, raporlamanın kapsamı ve formatına ilişkin ortak esaslar geliştirmek mümkün olabilir.

Yönetimin açıkladığı bilgilerin amaca uygunluğu ve güvenilirliği konusunda kendini rahat ve güvende hissetme ihtiyacı duyduğu açık. Dolayısıyla, uzmanlara danışma ve bağımsız kaynaklarla doğrulama gerekebilir. Yönetimin aynı zamanda, sunuş ve karşılaştırmalı analiz için net bir çerçeve oluşturmaya da gereksinimi var. PricewaterhouseCoopers'in Value Reporting Sistemi, kurumun içerisinde bulun-

duğu pazara, stratejisine, nasıl değer yarattığına ve bunun finansal ve diğer performans ölçütlerine nasıl yansıdığına ilişkin bilgilerin verilebilmesini sağlayan yöntemlerden biri olarak sunuluyor.

Aynı şekilde, bankalar, neyin nasıl raporlandığı hakkında yatırımcıları, analistleri ve diğer paydaşları eğitmeye gereksinim duyacaklar. İnsanları kulak asmayacakları veya yanlış yorumlayacakları bilgilere boğmak anlamlı olmamaktadır. Son olarak, toplumun güvenini kazanmak ve bunu sürekli ayakta tutabilmek, şirket rapor tedarik zincirine katılan herkesin - yönetim, denetçiler ve analistler – birlikte ve dürüstlük, şeffaflık ve sorumlu tutulabileceğini bilme anlayışı içinde çalışmasını gerektirecek.

Dikkatlerin raporlama konusu üzerinde odaklanmasıyla birlikte, bankalar daha şeffaf ve amaca uygun açıklamalara öncülük ederek rekabet gücü sağlayan önemli avantajlar elde edebilirler. Kurumsal güvenin bir işareti olan açıklık, yönetime duyulan güveni artıracaktır. Bu güven daha istikrarlı bir yatırımcı kitlesini çekebilir, hisse fiyatlarındaki oynaklığı azaltabilir ve düzenleyici mercilerle daha yumuşak ilişkiler kurulmasını sağlayabilir. Ön planda yer alanlar, diğerlerinin izleyeceği standartları belirlemeye ve bu standartları yükseltmeye yardımcı olabilir.

Birkaç yıl önce Bank of Montre-

al, hissedarların elde ettiği verim ile Kuzey Amerika'daki emsal grubu arasında kıyaslama çalışması yaparak öncü bir konuma geldi. Şimdi de aynı ülkeden CIBC ve Scotia Bank bu şirketi izliyor. CIBC, ekonomik karı iş birimi bazında açıklayarak ve sermaye yönetim stratejisini yatırımcılarıyla tartışarak bunu bir adım ileriye taşıdı. Bunun gelişen ve rekabete açık bir süreç olduğu açık. Bir kurumun yaptığı yenilik kaçınılmaz olarak emsallerinin nelerin açıklanması gerektiği konusunda piyasadaki beklentileri artırıyor ve sürünün bir adım önünde olmak için daha fazla yenilik yapılması gerekiyor. En basit ifadeyle, hiçbir şirket geride kalmaya katlanamaz.

Hisselerinizin fiyatı kuruluşunuzun gücünü, başarılarını ve yeteneklerini gerçekten yansıtıyor mu? Belli başlı paydaşlarınızı, başarnızın ve itibarınızın dayandığı değerler hakkında bilgilendiriyor musunuz? Şu anki sermaye maliyetinizden memnun musunuz? Kesin gerçek şu ki, acil cevap bekleyen bu soruların bırakın üçüne birden, tekine bile çok az sayıda kuruluş tam olarak olumlu cevap verebilir. Yatırım için rekabetin ve kurumsal açıklamalar konusunda duyulan kuşkuğun giderek arttığı bir dönemde, pek çok kurum, paydaşlarının duyduğu güveni sürdürmek ve hissedar değeri yaratmak için gereken miktar ve kalitede bilgi sağlama konusunda başarılı olamıyor.

Paylaşanlar

Bazı öncü kurumlar, etkin iletişimi rekabet avantajı yaratan bir farklılık kaynağına dönüştürmek için dikkatlerini bilgi açığı konusuna çevirmiş durumda. Diğerleri için, raporlama uygulamalarını yeni kurallara uyacak şekilde yeni bir yapıya kavuşturma gereksinimi, şirketin yaptığı açıklamalarla ilgili olarak daha uygulanabilir ve anlaşılabilir bir yaklaşım geliştirmek için hayatta karşılarında bir kez çıkacak bir fırsat teşkil ediyor. İletişim güvenilir, doğrulanabilir ve mümkünse dahili yönetim için kullanılan TPG'lerle aynı çizgide olmalı. İletişim, aynı zamanda, kullanıcıya göre ayarlanmalı. Her şeyden önce, güvenilirlik, hoş olmayan haberlerin açıklanması pahasına da olsa, şeffaflığa bağlı. Bu, göz korkutan bir olasılık ve doğal olarak bazı risk unsurlarını da beraberinde getiriyor. Yine de, Toplumun Güveninin Kazanılması – Kurumsal Bilgilendirmenin Geleceği başlıklı kitabın da ima ettiği gibi, güvenilir ve karşılaştırılabilir açıklamalar yapma hedefi sadece ulaşılması arzu edilen bir hedef olmakla kalmayıp, giderek gerçekleştirilebilir hale de geldi. Bugün harekete geçenler, artan güvenin ödüllerini toplayacak ve başkalarının izleyeceği yolu belirleyecekler.

Türkiye sermaye hareketleri ve krizler

Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan ekonomik krizlerde sermaye hareketlerinin önemli bir paya sahip olduğu genel kabul görmeye başladı. Sermaye hareketlerinin ülke ekonomilerine yönelik olumlu yanlarının yanı sıra tahribat etkilerini gidermek amacıyla ülkeler ve uluslararası kuruluşlar çeşitli önlemler alınmasını öneriyor.

Yaşanan ekonomik krizlerle birlikte sermaye hareketleri yada sıcak para giriş çıkışları iktisatçılardan mercek altına alınmaya başlandı. Yrd. Doç. Dr. Muhsin Kar ve Öğr. Gör. M. Akif Kara tarafından hazırlanan ve Dış Ticaret Dergisi'nde yayımlanan bir çalışmada 'Türkiye'ye yönelik sermaye hareketleri ve krizler' değerlendirildi. Yapılan çalışmada, uluslararası sermaye hareketlerinin tanımı ve kapsamı değerlendirilerek, Türkiye'ye yönelik sermaye hareketlerinin boyutları ve bunların krizlere etkisi değerlendirildi. Çalışmada;

Türkiye'de kambiyo rejiminin serbestleşmesiyle beraber, Türkiye'ye yönelik sermaye hareketlerinin türleri, boyutları ve sonuçları

da değişmiştir. Öncelikle sermaye hareketlerinin boyutları genişlemiştir. Sermaye hareketlerinin niteliği ve buna bağlı olarak vade yapısı da değişir iken ekonomiye akan yabancı sermayenin dış denge-sizliklerle olan bağlantısı zayıflamış ve rezerv birikimleri artmıştır.

1980 sonrası Türkiye'de sermaye hareketlerinin gelişimini dış ödemeler dengesinde incelediğimizde iki nokta dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi sermaye hareketleri sayısal olarak artmış, ikincisi ise 1980 öncesinde olmayan, uygulama alanı bulunmayan sermaye giriş ve çıkış biçimleri kullanılmaya başlanmıştır. Ödemeler dengesinde kullanılan sermaye biçimleri ise;

- Doğrudan Yatırımlar,
- Portföy Yatırımları,
- Uzun Vadeli Sermaye Hareketleri,
- Kısa Vadeli Sermaye Hareketleridir.

Türkiye'ye yönelen yabancı sermaye özellikle 1990'lı yıllarda dalgalanmalar göstermiş, önemli ve güvenilir fon miktarları sağlamamıştır. Portföy yatırımları ve kısa vadeli borç alımlarının hacmi arttıkça Türkiye, aniden tersyüz edilebilen sermaye çeşitleriyle yüz yüze gelmiş ve bu iki tür sermaye giriş ve çıkışları da benzer özellikler göstermişlerdir.

Diğer yandan 1996 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Gümrük Birliğiyle beraber, Türkiye'ye yönelik sermaye hareketlerinde, özellikle

de doğrudan yatırımlarda beklenen artışlar gerçekleşmemiştir. Hatta doğrudan yatırım miktarları 1995 yılına göre 1996, 1997 ve 1999 yıllarında düşüş göstermiştir.

Sermaye hareketleri ve krizler

Son yıllarda ekonomilere yönelen yabancı sermaye girişlerindeki hızlı artış ve azalışların, makro ekonomik büyüklükler üzerinde yaratacağı etkilere bağlı olarak, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde görülen finansal krizlerin oluşumunda veya derinleşmesinde önemli bir rol oynadığı tartışılmaktadır.

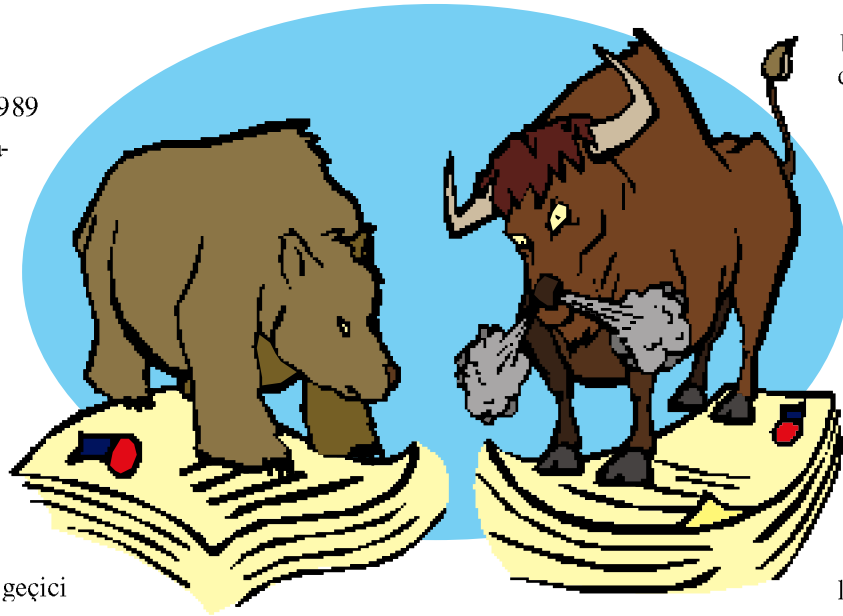
1994 Krizi

Türkiye'de 1989 yılında sermaye hareketlerinin tamamen serbestleşmesiyle birlikte artan sermaye girişleri, Türkiye'nin iç dinamiklerinden kaynaklanan sorunları geçici

olarak bertaraf etmeyi başarmış ancak uzun vadeli sürdürülebilir bir büyüme sürecini beraberinde getirememiştir. Nitekim 1990 sonrası dönemde patlak veren iki büyük krizde, Türkiye'deki finansal serbestleşme ile yakından ilgilidir. Yeldan (2001)'a göre dış sermaye hareketleri üzerindeki tüm kontrolleri ve denetimleri kaldırarak 32 sayılı Kararname ile bir-

likte, Türk finans piyasaları kısa vadeli sıcak paranın spekülasyonuna açılmıştır. Ulusal piyasalarda merkez bankası, döviz, kur ve faiz oranlarını birbirinden bağımsız birer politika aracı olarak kullanabilme olanağını kaybetmiş ve finans piyasaları kısa vadeli spekülatif yabancı sermaye hareketlerinin denetimi altına girmiştir.

Finansal dengeleri bozuk, finansal kurumları zayıf ve piyasaları sığ, sanayi ile tarımı düşük verimli Türkiye ekonomisinin yeni döneme tepkisi ise sık sık ortaya çıkan krizler şeklinde olmuştur.

1989 yılın-

da sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesinin altında yatan mantık ise; 1986 yılından itibaren artan mali açıklar yurt içi borçlanmalarla giderilmeye çalışılmış, ancak bu durum özel yatırımları dışlayıcı bir etki yaratmıştır. Bu açıkların kapatılmasında ikinci bir alternatif olarak görülen yabancı fonların ülkeye girişini sağlamak

amacıyla sermaye hesabı serbestleştirilmiş ve 1990'lı yıllardan itibaren yabancı sermaye girişleri, özellikle de kısa vadeli sermaye girişlerinde artışlar olmuştur. Sermaye girişleriyle birlikte T.L.'sı aşırı değerlendirilmiş, bu değerlendirme ise bankaların uluslararası finans piyasalarından uygun koşullarda borçlanmasını ve toplanan bu fonların yüksek getirili kamu menkul değerlerine yatırılmasını ya da yurt içi piyasalara kredi olarak verilmesini cazip hale getirmiştir. Artan kredilerle birlikte iç pazarın canlanması, tüketim ve hammadde malları ithalatını artırır iken,

T.L'nin yabancı paralar karşısında değer kazanması da ihracatı zorlaştıran, ithalatı kolaylaştıran bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu dış ticaret açığı 1993 yılında 6.4 milyar dolara yükselmiş ve bu açıkların finansmanında da sermaye hare-

ketleri önem kazanmıştır. Söz konusu dönemde Türk bankacılık sisteminin dövizdeki açık pozisyonu da artmış ve 4.9 milyar dolara yükselmiştir. Diğer yandan faiz oranlarının idari kararlarla indirilmeye çalışılması, sisteme çok büyük miktarda likidite sürülmesi ve kamu kağıtlarına vergi getirilmesi dövizde olan talebi artırmış ve Türk

Lirasının değer kaybı yönündeki beklentiler yaygınlaşmıştır. Baskı altında tutulan döviz kurları serbest piyasada yükselir iken, yabancı sermaye çıkışlarıyla birlikte de döviz rezervleri hızla erimeye başlamıştır. Kasım 1993 tarihinde resmi rezervler 7.2 milyar dolar seviyesindeyken, 8 nisan 1994 tarihine kadar resmi rezervlerdeki azalış devam etmiş ve bu tarihte 3 milyar düzeyine inmiştir.

5 Nisan 1994 tarihinden itibaren hükümet tarafından alınan bazı önlemler, kısa vadede toparlanma sürecine katkıda bulunmuş olsalar da bunun sağlıklı bir iyileşme olduğu sonradan anlaşılmıştır. Nitekim bu dönemde görülen iyileşme süreci daha sonra yaşanan krizlerinde temellerini oluşturmuştur. Özellikle hükümetin izlediği politikalarda iki önemli nokta dikkati çekmektedir. İlki kısa vadeli yabancı sermaye girişlerinin teşvik edilmesi ve yurt dışına sermaye kaçışlarının önlenmesi amacıyla faiz oranlarının çok yüksek tutulması, yurt içi borçlanmanın hızlı bir şekilde artmasına neden olmuş ve bunun olumsuz sonuçları da 1990'lı yılların sonunda ortaya çıkmıştır. ikincisi ise, krizin ortaya çıkmasıyla birlikte mevduat hesaplarının tam sigorta kapsamına alınması, bankacılık sektörünü daha sonraki dönemlerde olumsuz yönde etkilemiştir. Bankacılık düzenlemeleri, istikrarsızlığın önemli nedenlerinden birini oluşturur iken ülkemizde yaşanan son krizde anahtar rol oynamıştır.

2000-2001 Krizi

Programın uygulamaya konulmasıyla birlikte ortaya çıkan zayıflıklar ve aksamalar programa duyulan güveni de azaltmıştır. Cari işlemlerdeki açıklarla birlikte, yılın ikinci yarısında, özelleştirme ve yapısal reformlara ilişkin gecikmeler iç ve dış piyasalarda tedirginliği artırarak, sermaye girişlerini dolayısıyla likiditeyi olumsuz etkileyerek kısa vadeli faiz oranlarının artmasına neden olmuştur. Faiz oranlarındaki yükseliş portföylerinde yoğun şekilde devlet iç borçlanma senedi tutan ve bunları kısa vadeli kaynaklarla fonlayan bazı bankaların mali yapılarını bozmuş ve Kasım ayının ikinci yarısında mali piyasalara güvensizliği artırmıştır. Bu güvensizlikle beraber dövize yönelen yoğun spekülasyon saldırı, çok yüksek faizle, önemli döviz rezervi kayıplarıyla ve 7.5 milyar dolar büyüklüğündeki IMF kredisi ile atlatılmış, ancak daha sonra olabilecek benzer bir saldırıya karşı savunma gücü büyük ölçüde zayıflamıştır. Krizden üç ay sonra 19 şubat 2001 tarihinde Başbakan ile Cumhurbaşkanı arasındaki siyasi kriz dövize ikinci bir spekülasyon saldırı başlatmış, 16 şubatta 27.94 milyar dolar olan Merkez Bankası döviz rezervi, 23 Şubat'ta 22.58 milyar dolara inmiş ve rezerv kaybı 5.36 milyar dolar olmuştur. Kasım krizinde dövize saldırı yabancılarla sınırlı kalır iken, Şubat krizinde yerlilerinde, özellikle bankaların dövize saldırdığı görülmüştür. Dövize yapılan saldırıya dayanma

gücü kalmayınca, TCMB'sı 21 şubat gecesi kurun dalgalanmaya bırakıldığını açıklamıştır.

Diğer yandan kriz öncesi ve kriz döneminde, sıcak para şeklindeki yabancı sermaye giriş ve çıkışlarının, krizin oluşumunda ve gelişiminde etkili olduğunu belirleyen Boratav'a (2001) göre, kriz öncesi ilk on ay içerisinde; döviz kuru çarpasının inandırıcılığı ve sıcak para için pozitif arbitraj getirisinin düşen faizler rağmen süregelmesi sayesinde net yabancı sermaye girişleri hızla artmış ve 15.2 milyar dolara ulaşmıştır. Bunun 14.2 milyar dolarlık kısmı ise borç artıran yabancı sermaye girişleri şeklinde gerçekleşmiştir. Cari açığın sürdürülemeyeceği dolayısıyla döviz kuru hedeflerinin inandırıcı olmaktan çıktığını algılayan yabancı yatırımcıların ülkeyi terketmesiyle beraber Kasım 2000-Haziran 2001 döneminde çıkan net sermaye 10.4 milyar dolar olmuştur. Giriş yapan 15.2 milyar dolarla çıkış yapan -10.4 milyar dolar arasındaki fark da ekonominin yabancı sermaye hareketleri dolayısıyla karşılaştığı negatif şokun büyüklüğünü ifade etmektedir.

Sonuç

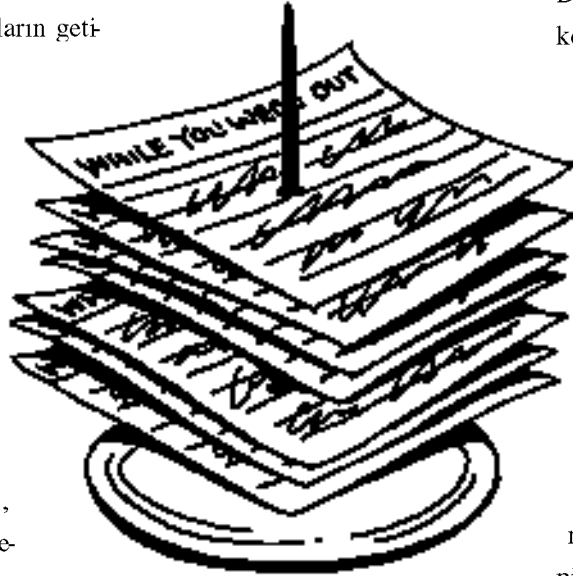
Yabancı sermaye girişlerinin etkin yönetimi, diğer bir deyişle olumlu etkilerinin maksimizasyonu ve olumsuz etkilerinin minimize edilmesini oldukça karmaşık bir konu olup, ilgili ülkelerin politik ve kültürel yapıları, kalkınma planları, piyasa koşulları ve kurumsal yapılarıyla yakından ilgilidir. Ülkele-

rarası farklılaşmalar da, yabancı yatırımların etkin yönetiminde kullanılabilecek olan politikaların değişebileceğini ve dolayısıyla genel bir yaklaşım olmayacağını ortaya koymaktadır. Ancak ülkelerin kendi özel koşullarını da dikkate alarak izlemeleri gereken politikalar bulunmaktadır.

Bir yandan ekonomik büyüme ve talebi harekete geçirmek amacıyla sermaye akımlarına izin verilmesi, diğer yandan da bunların getirebileceği istikrarsızlıkların önlenmesi, politik bir seçim konusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle sermaye akışlarını hızlandıran etkenlerin dikkate alınması gerekmektedir. Sermaye akımlarındaki artış, ülkedeki rekabetin ve verimliliğin artması ile oluşan sürekli bir iyileşmenin etkisi ile sağlandığında bunların istikrarlandırıcı rolleri çok daha fazla olabilmektedir. Buna karşılık sermaye akımları, daha çok dışsal etkilerden ya da kredi kısıtlamalarından kaynaklanmakta ise, ortaya çıkabilecek etkiler istikrarsızlıklara yol açabilecektir.

Gelişmekte olan ülkelerin artan sermaye girişleri karşısında almaları gereken tedbirler bulunmaktadır. Dünya Bankası'na göre bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Finansal entegrasyon sürecinde gelişmekte olan ülkeler global sermaye hareketlerinden, kendilerine fayda sağlayacak politikaları sürdürmeli ve bu süreçteki tehlikelerden kaçınmalıdır. Bu bağlamda, makro ekonomik yapı güçlendirilmeli, finansal yapı iyileştirilmeli, bankacılık denetim ve gözetim düzenlemeleri yapılmalıdır.

- Bu ülkelerde bankacılık sistemindeki zayıflık bilinse de sermaye girişleriyle ilişkili olarak kredi artışlarının kontrol edilmesi önem kazanmaktadır.
- İyi işleyen sermaye piyasalarının varlığı, artan portföy yatırımlarını çekerek potansiyel istikrarsızlık riskini azaltabilmektedir.
- Gelişmekte olan ülkeler, ekonomik istikrarsızlıklara açık bir yapıya sahip olmalarından do-

layı, istikrarsızlıklara tepki gösterecek mekanizmaları geliştirmeli ve şokları ortadan kaldıracı düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir.

- Bütün bu düzenlemeleri yapanlar ve bilginin tam yayılmasını sağlayıcı birimler arasındaki işbirliği, güvenli ve etkin piyasalar için son derece önem arz edebilmektedir.

Diğer yandan gelişmekte olan ülkelerin uluslararası fonlardan yeterince pay alması, bu fonların ülke ekonomileri üzerinde olumlu etkiler yaratması ve yine ülke üzerinde oluşabilecek muhtemel olumsuzlukların giderilmesi amacıyla bu fonların yönetilmesi, esas itibarıyla bu ülkelerin rekabetçi bir serbest piyasa ekonomisi oluşturmuş olmalarına bağlıdır. Rekabetçi bir serbest piyasa ve rasyonel makroekonomik politikalar, enflasyonun düşük tutulmasını ve verimli yatırımların artmasını sağlayacak ve sonuçta gerek yurt içi gerekse yurt dışı işlemlerdeki riskler minimize edilmiş olacaktır. Kısaca bu ülkeler kendilerine yönelen fonların olumlu yönlerini çıkarabilmek ve olumsuz etkilerini giderebilmek amacıyla, bu fonlarla ilgili kısıtlayıcı ve müdahaleci politikalar yerine siyasi ve ekonomik istikrarı sağlayıcı, piyasaları geliştirici politikaları ön plana çıkarmaları gerekmektedir.

İnsani Gelişme Raporu

Kalkınma krizi yaşanıyor

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu geliştirmekte olan 54 ülkede, son on yıllık ortalama gelir düzeyinin gerilediği saptamasında bulundu. UNDP 2003 insani gelişme indeksi, bir kalkınma krizi yaşandığını gösteriyor.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan 2003 İnsani Gelişme Raporu, 1990'lı yıllarda dünyanın büyük bölümünde istikrarlı bir ekonomik büyüme yaşanırken, geliştirmekte olan 54 ülkede ise ortalama gelir düzeyinin son 10 yıl içinde düşüşte olduğunu gösteriyor. 2000 yılında 1990 yılına göre daha yoksullaşan ülkelerin çoğu, Sahra çölünün güneyindeki Afrika ülkeleri.

2003 İnsani Gelişme Raporu, bu gerilemenin önüne geçilmesi için, kalkınma stratejilerinin yalnızca ekonomik büyüme üzerinde değil; gelir ve hizmetlerin eşit dağıtımını üzerinde de yoğunlaşması gerektiğini savunmakta.

'Yoksulluk siyasi bir sorun haline gelebilir' diyen UNDP İcra

Direktörü Mark Malloch Brown'a göre; 'Gelir seviyelerinin yoksulluğu sona erdirecek kadar yüksek olduğu pek çok ülkede, temel hizmetlerin sunulmasındaki eşitsizlikten kaynaklanan, aşırı yoksulluğun hüküm sürdüğü bölgeler bulunmaktadır'.

Rapor, büyümeyi tetikleyecek ve yoksulluğu azaltacak yeni küresel ve bölgesel önlemleri öngören Binyıl Kalkınma Kavramı'nı önermektedir. Rapora göre, üretim ve tekstil gibi, iş olanakları sağlayan alanlarda yapılacak yatırımlar, büyük sermaye gerektiren petrol arama ve üretimi gibi sektörlerle göre, insani gelişme düzeyi açısından çok daha büyük önem taşımaktadır. Rapor ayrıca, geliştirmekte olan ülkelerde küçük işletmeleri ve girişimcilerin des-

teklennesi çağrısında bulunmaktadır.

Rapora göre geliştirmekte olan ülkelerin yatırım planlarında, önceliği yoksul insanların gerek duyduğu hizmet alanlarına öncelik vermeli, üniversiteler yerine temel eğitim kurumlarına, büyük şehirlerdeki gelişmiş teknoloji hastanelere değil yoksul insanların en çok ihtiyaç duyacağı yerel tanı ve tedavi merkezlerine yatırım yapması önerisi getirildi.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Binyıl Kalkınma Hedefleri konusundaki özel danışmanı Profesör Jeffrey Sachs, 'Yoksul ülkeler insanları üzerine yatırım yapmak için zenginleşmeyi bekleyemezler' diyerek şunları ekliyor: 'Bu ülkelerin öncelikle yerel kliniklere, okullara, yollara, sağ-

lıklı içme suyuna ve sağlık önlemlerine ihtiyaçları vardır. Ekonomik büyüme ancak böylece kök salabilir. Bu gibi temel ihtiyaçları karşılayan yatırımlar sadece insani sıkıntıları sona erdirecekleri için değil, ekonomik büyümeyi sağlayan genel stratejinin de anahtar nitelikteki parçalarıdır.’

2003 İnsani Gelişme Raporu, birçok ülkede kadınlar, kırsal bölgedeki yoksullar ve etnik azınlıkların, artan toplumsal harcamalardan adil oranda pay alamadıklarını göstermekte. Veriler eğitim, sağlık, sağlıklı içme suyu ve temizlik hizmetlerinde eşitsizlik yapıldığını göstermekte. Gelişmekte olan ülkelerde, kırsal ve kentsel alanlardaki sağlık standartını gösteren istatistikler, çocuk ölüm oranındaki azalma hızının, şehirlerde kırsala göre çok daha ileri düzeyde olduğunu göstermektedir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri, bir milyardan fazla insanı ilgilendiren mutlak yoksulluğun, yalnızca ekonomik büyüme yoluyla giderilemeyeceğini ilkesine dayanmakta. Yoksulluğun hem sonucu hem de belirtisi olarak görülebilecek yanlış beslenme ve cehalet gibi konulara çözüm bulunmadan bu hedeflere ulaşılamaz.

Ne yazık ki bugünkü bazı istatistikler yüz kızartıcı tablolar sergiliyor: Son on yılda 13 milyondan fazla çocuk, ishal hastalığından yaşamını yitirdi. Her yıl, yarım milyondan fazla kadın, ya da başka bir ifadeyle her dakikada bir kadın, gebelik döneminde ya da çocuk doğururken ölüyor. 800 milyondan fazla insan yetersiz besleniyor.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan 2003 İnsani Gelişme Raporu, yoksul ülkeleri etkileyen ağır ve süregelen sosyo-ekonomik gerilemeler yüzünden dünyanın

önemli bir kalkınma kriziyle karşı karşıya kaldığını vurguladı.

Rapor’da her yıl yayınlanan ve ülkelerin temel toplumsal ve ekonomik göstergelerdeki ilerlemelerini ölçen yıllık İnsani Gelişme İndeksi (HDI) verileri, 21 ülkede 1990’lı yıllar boyunca ekonomik gerileme yaşandığını göstermektedir. Böyle uzun bir dönem boyunca ekonomik gerileme yaşayan ülkelerin sayısı, 1980’li yıllarda ise yalnızca 4’te kalmıştı. Yani 20. yüzyılın son onyıllık dönemi, bir önceki onyıllık döneme göre daha fazla ülkenin gerileme yaşamasına sahne oldu.

‘Bu düşüşler olağandışı çünkü genelde bu göstergelerde yıllar geçtikçe iyileşme gözlenir’ diyen UNDP İcra Direktörü Mark Malloch Brown’a göre, ‘21 ülkenin, böylesine düşüşler yaşaması, bu ülkelere gelir düzeyleri kadar sağlık ve eğitim alanında acil yardım çağrısında bulunulmasını gerektirir’.

2003 İnsani Gelişme İndeksi, 2001 yılı verilerine göre 175 ülkeyi insani gelişmişlik düzeyi açısından sıralamakta. Buna göre listenin tepesindeki ve en dibindeki ülkeler yine aynı kaldı: Norveç ilk sırada, Sierra Leone ise son sırada yer aldı. 1990 yılında geliştirilen ve tüm dünyada kabul gören UNDP İnsani Gelişme İndeksi, zengin ve yoksul ülkelerdeki insani gelişmenin temel unsurlarını göz önüne almakta. İndeks yaşam süresi, eğitim ve kişi başına düşen gelir verilerinin bir arada değerlendirilmesiyle oluşturulmaktadır.

- İndekse göre, "az gelişmiş" sınıfındaki 34 ülkenin 30'u, Sahra çölünün güneyindeki Afrika ülkeleri.
- Latin Amerika ve Karayiplerdeki ülkelerin yaklaşık yarısı 1990'lı yıllarda ya düşüş, ya da duraklama göstermiş.
- Doğu Avrupa ve Orta Asya ülkeleri, 2003 yılı İnsani Gelişme İndeksinde genel bir düşüş sergiledi. Kişi başına düşen gelir oranındaki azalmadan kaynaklanan bu düşüşler, en belirgin olarak Moldova, Tacikistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna gibi ülkelerde gözlemlendi.
- Geçen yıl listenin 85. sırasında bulunan Türkiye ise, 96. sıraya geriledi. Harcama gücü paritesi (PPP) bakımından Türkiye'nin kişi başına düşen gelir düzeyi, 5890 dolara geriledi (2002 yılında 6974 dolar olarak hesaplanmıştı)
- Türkiye'nin İnsani Gelişme İndeksi değeri, 0.734 olarak hesaplandı. (2002 Raporunda

0.742 düzeyindeydi). İnsani Gelişme Raporu'nda, 0.800 İndeks değeri üzerindeki ülkeler, yüksek gelişmişlik düzeyindeki ülkeler olarak sınıflandırılıyor.

Sahra çölünün güneyindeki Afrıkada 2003 yılı İnsani Gelişme İndeksindeki düşüşün en önemli sorumlusu, HIV/AIDS salgınındaki kötüleşme. Bu ülkelerin bazılarında, her beş kişiden birinde HIV/AIDS görülmesi, yaşam süresi ortalamalarının düşmesine yol açmakta.

Diğer taraftan 2003 İnsani Gelişme İndeksi, gelişmekte olan ülkelerde, her kıtadan büyük ilerlemeler sağlayan ülkelere ilişkin olumlu tabloları da ortaya koymaktadır:

- Benin, Gana, Mauritius, Ruanda, Senegal ve Uganda, 1990'lı yıllarda, sıralamada gözle görülür bir ilerleme gösterdi.
- Bangladeş, Çin, Laos, Malezya, Nepal ve Tayland da yükseliş kaydetti.
- Eğitim alanındaki çabalarının yansımaları sayesinde, Brezilya, İnsani Gelişme İndeksi sıralamasında büyük bir yükselme kaydetmiştir. Bolıvia ve Peru gibi ülkeler de, yaptıkları sosyal reformlar sayesinde durumlarını geliştirdiler.

2003 İnsani Gelişme Raporunda yayınlanan iki ayrı indeks de, insani gelişmenin temel unsurlarına ışık tutmaktadır.

- Zengin ülkeleri de kendi içlerindeki ulusal yoksulluk, cehalet, işsizlik ve yaşam süresi düzeylerine göre sıralayan İnsani Yok-

sulluk İndeksi (HPI). Rapor, bu açıdan gelişmiş ülkeler arasında İsveç'in en üst, Amerika Birleşik Devletleri'nin ise en geri sırada yer aldığını ortaya koymaktadır. Rapora göre, İsveç'te kişi başına düşen gelir ABD'den daha düşük olmasına karşın, İsveç'te eğitimli yetişkinlerin sayısı daha yüksek, yoksulluk sınırında yaşayanların sayısı ise daha düşüktür.

- Kadınların siyasi ve ekonomik alanlardaki katılımını gösteren Cinsiyet Güçlendirme Ölçütü (GEM). Bu veriler, İnsani Gelişme İndeksine göre üst sıralarda bulunan bazı ülkelerde, kadınlara karşı ayrımcılığın sürdüğünü göstermektedir. Bu açıdan bazı yoksul ülkelerin, zengin ülkelere göre kadınlara karşı ayrımcılık açısından daha olumlu göstergelere sahip olduğu gözlenmektedir. Katılım ve karar verme süreçlerine dahil olma anlamında Botswana, Kosta Rika ve Namibia gibi ülkelerdeki kadınların durumu, Yunanistan, İtalya ve Japonya'da olduğundan daha iyi.

'Yüksek gelişmiş düzeydeki ülkelerde, insani gelişme düzeyinin değerlendirilmesi açısından, Cinsiyet Eşitliğini Güçlendirme Ölçütü (GEM) ve İnsani Yoksulluk İndeksi (HPI), en az İnsani Gelişme İndeksi kadar anlamlıdır' diyen Raporun başyazarı Sakiko Fukuda-Parr, şunları ekliyor: 'Bu indeksler gösteriyor ki, iki ülke benzer insani gelişme seviyesinde olsalar bile, dışlanmış ya da olanakları kısıtlı vatandaşlarının oranı bakımından büyük farklılıklar gösterebilir'.

Sürdürülebilir kalkınma için hedefler belirlenecek

Uluslararası topluluğun enerjiden, sağlığa, çevreden, tarımsal üretime kadar yaşamın her alanındaki sorunları, Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Johannesburg zirvesinde ele alınacak.

Yüzü aşkın devlet ve hükümet başkanlarını biraraya getirecek zirve 26 Ağustos'ta başlayacak. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma zirvesine Türkiye'yi temsilen Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer katılacak. Zirvenin temel amacı, sürdürülebilir kalkınma konusundaki, siyasi iradenin tazelenmesi olarak saptandı. Toplantıda, tartışılarak son şekli verilecek olan bir uygulama planı benimsenecek ve kalkınmaya ilişkin öncelikli hedefler saptanacak.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma zirvesinin ana başlıkları Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi tarafından, küreselleşme, yoksulluk, su, sağlık, enerji başlıkları altında toplandı.

BM Enformasyon Merkezi'nin

yaptığı çalışmada bu ana başlıklar şu şekilde değerlendirildi;

Küreselleşme

Küreselleşmenin yararlarını Savunanlar, küreselleşmenin daha hızlı büyüme, daha yüksek yaşam standardı ve yeni fırsatlar yarattığını savunurken; Karşıtlar, küresel ekonomik bütünleşmenin yalnızca zengini daha da zengin yapmakla kalmayıp, gelişmekte olan ülke insanlarına yeni külfetler getirdiğini, belirsizlik ve kırılganlık yarattığını ve yerel kültürlerle çevreye zararlı olduğunu savunmaktalar.

Peşpeşe gelen bir dizi mali kriz, küreselleşmenin getirdiğinden daha fazlasını götürebileceği kaygısını yaratmıştır. Gerçekten de, Meksika ile başlayıp Uzak Doğu ile süren krizler,

büyük çaplı sermaye kaçışı nedeniyle ekonomileri çökertmiş, milyonlarca insanı yeniden yoksulluğa mahkum etmiştir.

Bugün dünya daha önce hiç olmadığı kadar bütünleşmiştir. Bireyler ve gruplar ulusal sınırların ötesindeki muhatapları ile doğrudan ve genellikle devletin bilgisi dışında ilişki kurabilmektedirler. Bu olgu doğal olarak bünyesinde bazı tehlikeler de barındırmaktadır. Örneğin, suç, uyuşturucu madde, terörizm, hastalık ve silah trafiği görülmemiş boyutlarda hız kazanmıştır.

BM Genel Sekreteri bu konuda hazırladığı raporunda küreselleşmenin, ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmayı tüm ülkelere ve nimetlerinin herkeşe yaygınlaştırılmasını sağlayaca-

cak biçimde yönetilmesi için Johannesburg Zirvesi'ne bir dizi tavsiyede bulundu. Bu tavsiyelerden bazıları şöyle:

Gelişmekte olan ülke hizmet ve ürünlerinin, özellikle bu ülkelerin daha iddialı oldukları tarımsal ürünler ve tekstil ürünleri başta olmak üzere, gelişmiş ülke pazarlarına daha kolay girmesinin sağlanması;

Küreselleşme ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili kaygılar ışığında, gerek ulusal, gerek uluslararası düzeylerde daha iyi koordine edilmiş makroekonomik politika yönetimi;

Gelişmekte olan ülkelere gelişmişlerle arasındaki dijital uçurumu kapatmalarında yardımcı olunması;

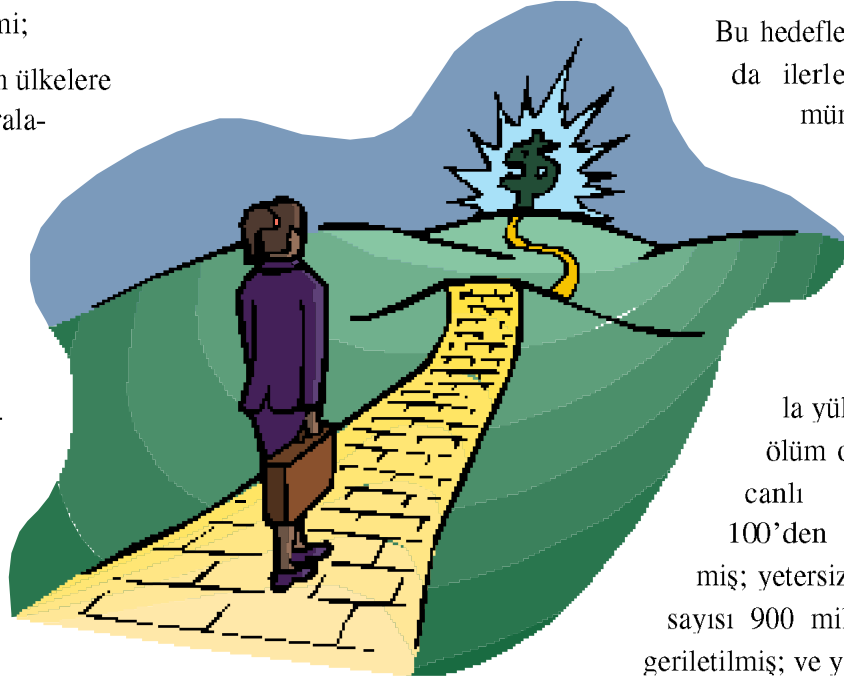
Önyargısız, kurallara dayanan ve ayırım gözetmeyen bir uluslararası ticaret sisteminin oluşturulmasında gerekli kurumsal çerçeveyi sağlaması için Dünya Ticaret Örgütü'nün güçlendirilmesi.

Yoksulluk

Dünya nüfusunun yarısı, günde 2 dolardan az bir parayla geçinmeye çalışıyor. Günde 1 dolardan az bir parayla yaşamları-

nı sürdürmeye çalışanların sayısı 1,2 milyar. Çaresizlik içindeki bu insanlar açlık, hastalık, cehalet, işsizlik ve umutsuzlukla boğuşuyorlar. Yeterli gıda ve temiz içme suyu ile eğitim, sağlık ve çağdaş enerji hizmetlerinden yoksunlar.

Birleşmiş Milletler'in Eylül 2000'de düzenlediği Binyıl Zirvesi'nde, 147'si devlet ya da hükümet başkanı düzeyinde temsil edilen toplam 191 ülkenin kabul ettiği Binyıl Bildirgesi, yoksullukla savaş ve kalkın-

ma konularında bir dizi hedef belirlemiştir. Buna göre, 2015 yılına kadar:

Günde 1 dolardan az bir parayla geçinen insanların sayısı yarı yarıya azaltılacak;

Açlık çeken insan sayısı yarı yarıya azaltılacak;

Temiz ve ucuz su kaynaklarından yararlanamayan insan sayısı yarı yarıya azaltılacak;

Bütün kız ve erkek çocukların ilk öğrenimlerini tamamlamaları sağlanacak;

Anne ölüm oranı dörtte üç azaltılacak;

Beş yaşından küçük çocuklar arasındaki ölüm oranı dörtte üç azaltılacak;

HIV/AIDS, sıtma ve öteki önemli hastalıkların yayılması önce durdurulacak, ardından geriletilecektir.

Bu hedefler doğrultusunda ilerleme sağlamak mümkündür. Şimdi-

den yaşam

beklen-

tisi dün-

ya ölçe-

ğ i n d e

60'dan 70 yıla

yükselmiş;

bebek ölüm oranı her 1000

canlı doğumda

100'den 50'ye indiril-

miş; yetersiz beslenenlerin

sayısı 900 milyondan 800'e

geriletilmiş; ve yetişkinler arası

okur-yazarlık oranı %60'dan 80'e yükseltilmiştir.

Ticaret ve yatırımların gelişmesinin yanısıra finans, yönetim, altyapı, yasal sistemlerde gerçekleştirilen reformlar kanalıyla dünya ekonomisi ile bütünleşen ülkelerin kişi başına milli geliri 1990'lar boyunca yılda

ortalama yüzde 5 artmıştır. Çin, Hindistan, Uganda ve Vietnam gibi kimi ülkelerde kaydedilen büyüme, küresel yoksullukta bir gerileme sağlamıştır.

Pek çok gelişmekte olan ülke ya kız ve erkek çocuklar için evrensel ilköğretim standartlarını yakalamıştır ya da yakalamak üzeredir.

Öte yandan, daha alınması gereken çok büyük bir mesafe vardır:

Gelişmiş ülkelerde yaşayan yoksul kişilerin sayısı da küçümsenmeyecek düzeylerde olmakla birlikte yoksulluk ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan yaklaşık 4,6 milyar insandan:

800 milyonu, normal, sağlıklı ve faal bir yaşam sürmeye yeterli gıda alamamaktadır;

850 milyonu okur-yazar değildir;

bir milyarı temiz sudan yoksundur;

2,4 milyarı temel sağlık hizmetlerinden yoksundur;

325 milyon çocuk okula gitmemektedir;

Her yıl, beş yaşından küçük 11 milyon çocuk önlenabilir hastalıklardan ölmektedir;

36 milyonu HIV/AIDS'e yakalanmıştır;

Doğum kontrol olanaklarından

yararlanmak isteyen 120 milyon çift bunu gerçekleştirilememektedir.

Johannesburg Zirvesi, yoğun gündemi içinde yoksulluk konusuna da özel önem vererek, Binyıl Bildirgesi hedeflerine ulaşılabilmesi için gerekli önlemleri belirleyecek.

Su

Dünya yüzeyinin %70'i suyla kaplı olduğu halde, bunun yalnızca %2,5'i tatlı su olup kalan %97,5 tuzlu sudur. Tatlı suyun da %70'i kutuplarda donmuş durumda ve kalan tatlı su kaynaklarının büyük bölümü de ya toprakta nem, ya da yerin ulaşılması olanaksız derinliklerindeki yeraltı su kaynaklarında bulunmaktadır. Özetle, dünyanın toplam tatlı su kaynaklarının %1'inden az bir bölümü insan kullanımına elverişlidir.

Tatlı su kaynakları çok dengesiz dağılmıştır. Dünyanın kurak ve yarı kurak bölgeleri toplam kara kütesinin %40'ını oluştururken, toplam su kaynaklarının ancak %2'sinden yararlanabilmektedirler.

Önümüzdeki 20 yılda, gelişmekte olan ülkelerin artan nüfusunu beslemek için gıda maddeleri üretmek amacıyla dünyanın %17 daha fazla suya ihtiyacı olacak, toplam su kullanımı %40 artacaktır. 2025 yılına gelindiğinde toplam dünya nüfusunun üçte ikisi, orta ila ileri

derecede susuzluk çeken ülkelerde yaşayacaktır.

Johannesburg Zirvesi, BM Binyıl Zirvesi'nde kabul edilen Binyıl Bildirgesi'nde yer alan suyla ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesi için bir dizi öneriyi karara bağlayacaktır. Bildirge'de öngörüldüğü gibi, tatlı su kaynaklarından ve hıfzıssıhhadan yararlanamayan nüfusun 2015 yılına kadar yarıya indirilebilmesi için:

- 1,6 milyar kişinin içme suyu altyapısı ve hizmetlerine kavuşması;

- 2,2 milyar kişinin hıfzıssıhha hizmetleri ve bilinci ile donatılması;

- Her tür suyla ilgili altyapı için küresel ölçekte 180 milyar dolar yatırım yapılması gerekecektir.

Sağlık

Sağlıklı bir nüfus olmaksızın sürdürülebilir kalkınma mümkün değildir. Oysa, çoğu kalkınma çabası çevreyi olumsuz etkilemekte, bu da çeşitli sağlık sorunlarına yol açmaktadır.

Sağlıksızlık ve hastalığın maliyeti yüksektir. HIV/AIDS milyonlarca insanın en verimli yıllarında ölümüne neden olmuştur, hava ve su kirliliği ise her yıl milyonlarca can almaktadır. Tüberkülozun yıllık ekonomik maliyeti 12 milyar doları bulmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün hesaplamalarına göre,

sıtma, etkin yöntemlerin geliştirildiği 30 yıl önce kontrol altına alınabilmiş olsaydı, Afrika kıtasının bugünkü GSYİH'sı 100 milyar dolar yüksek olacaktı.

Salgının ortaya çıkışından bu yana 60 milyonu aşkın insan HIV/AIDS'e yakalanmıştır. 2001 sonu itibarıyla hasta sayısı 40 milyon tahmin edilmekte olup bunun üçte biri 15 – 24 yaş arasındadır. Toplam vakaların %92'si gelişmekte olan ülkelerdedir.

Sıtma her yıl yüzde 70'i beş yaşından küçük çocuklar olmak üzere 1 milyon insanın ölümüne neden olmaktadır.

2000 – 2020 yılları arasında yaklaşık 1 milyar kişi

tüberküloza yakalanacak, bunlardan 200 milyonu hastalanacak ve 35 milyonu hayatını kaybedecektir.

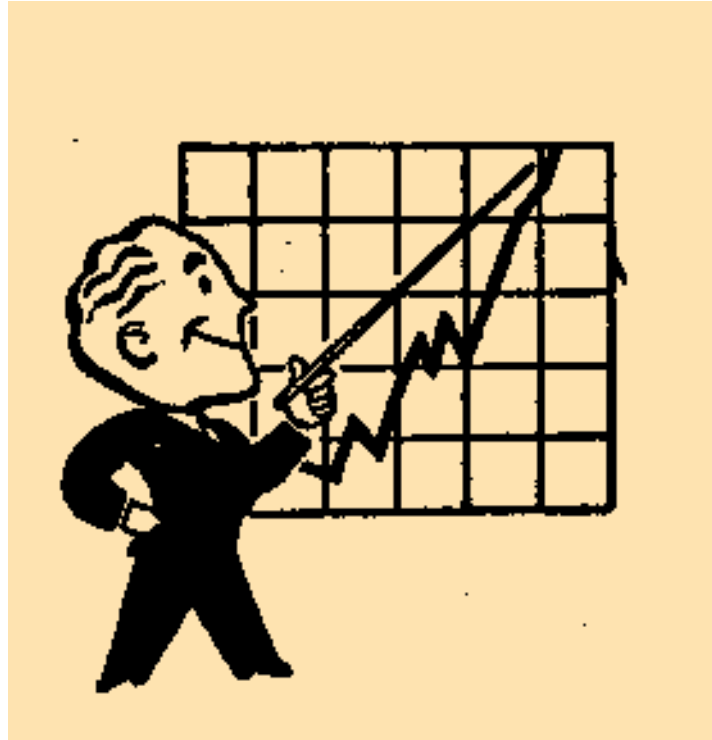
Günümüz dünyasında karşılaşılan önlenebilir hastalıkların yüzde 25'i çevrenin bozulmasından kaynaklanmaktadır.

2015'e kadar gerçekleştirilecek yıllık 66 milyar dolar tutarında harcamanın yılda 8 milyon hayat kurtaracağı ve 2020 yılına

gelindiğinde 360 milyar dolarlık bir ekonomik getiri sağlayacağına bilinciyle, Johannesburg Zirvesi tüm bu sağlık sorunları ile mücadele için gerekli önlemleri belirleyecektir.

Enerji

Johannesburg zirvesinde üzerinde önemle durulacak konu-

lardan biri de sürdürülebilir kalkınma için hem bir çözüm, hem de bir sorun olan enerji.

Ağırlıklı olarak fosil yakıtı dayanan çağdaş enerji hizmetleri evde, fabrikada, yolda, yaşamın her alanında bir yandan büyük olanaklar sunarken öte yandan da hava kirliliği ve küresel ısınmaya neden olarak büyük sorunlar yaratıyor.

Sorun, yeterli fosil yakıt rezervi

olup olmaması değil; kaynakların görülebilir gelecek için yeterli olduğu biliniyor. Sorun daha çok mevcut enerji politikalarının çevre üzerindeki olumsuz etkileri ve çağdaş enerji hizmetlerinin evrensel ölçekte denge- sız dağılımı.

Küresel fosil yakıt tüketimi 1992-1999 arasında yüzde 10 artarken kişi başına tüketim gelişmiş ülkelerde gelişmekte olanlara göre 10 kata ulaştı.

Fosil yakıtlar bugün toplam enerji üretimi ve tüketiminin yüzde 80'ini karşılıyor. Nükleer enerji ise, güvenlik, radyoaktif atıklar, maliyet ve ömrünü doldurmuş tesislerin ne yapılacağına ilişkin kaygılar arasında toplam enerji üretiminin yüzde 16'sını karşılıyor.

Jeotermik enerji, rüzgar ve güneş enerjisi gibi alternatif yenilenebilir enerji kaynaklarının üretimdeki payı da yüzde 4,5 dolaylarında bulunuyor.

Öte yandan, birincil enerji kullanımında bugünkü yılda yüzde 2'lik küresel büyüme hızının sürmesi durumunda, enerji tüketimi 2035 yılında 1998'e göre iki kat, 2055 yılında ise üç kat artacak.

Enflasyon'da istikrarlı gerileme

Temmuz ayında Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde -0,5 düşüş gerçekleştirirken, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 10,9, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 25,6 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 33,8 artış gerçekleştirdi. Temmuz ayındaki yüzde 0,5 oranındaki düşüşün 0,2'si devlet sektöründeki fiyat artışlarından, -0,7'side özel sektördeki fiyat düşüşünden kaynaklandı. Ana sektörlerin bir önceki aya göre değişimine baktığımızda, imalat sanayii 0,4 oranında artış gerçekleştirirken, tarımda yüzde -0,9 oranında

düşüş yaşandı. Temmuz ayında Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde -0,4 düşüş gerçekleştirirken, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 11,6, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 27,4 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 30,7 artış gerçekleştirdi. Tüketici fiyatları indeksinde ana harcama grupları itibariyle en fazla artışı yüzde 3,4 ile sağlık grubunda gerçekleştirirken bunu yüzde 1,2 ile konut grubu izledi. Giyim ve ayakkabı grubunda yüzde -3,5, çeşitli mal ve hizmetler grubunda yüzde -0,1 düşüş yaşandı.

TEFE	TEMMUZ 2003	TEMMUZ 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,5	2,7
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	10,9	15,5
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	25,6	45,9
(01.08.2002-31.07.2003) - (01.08.2001-31.07.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	33,8	69,1

TÜFE	TEMMUZ 2003	TEMMUZ 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,4	1,4
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	11,6	13,6
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	27,4	41,3
(01.08.2002-31.07.2003) - (01.08.2001-31.07.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	30,7	58,4

		2003							2002				
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir önceki aya göre değişim	5,6	3,1	3,2	1,8	-0,6	-1,9	-0,5	2,1	3,1	3,1	1,6	2,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	5,6	8,9	12,4	14,4	13,7	11,5	10,9	18,0	21,7	25,5	27,5	30,8
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	2,6	2,3	3,1	2,1	1,6	-0,2	-0,4	2,2	3,5	3,3	2,9	1,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,6	4,9	8,2	10,4	12,2	12,0	11,6	16,1	20,1	24,0	27,7	29,7

Dünya ekonomisi

AB ekonomik kriterleri tartışıyor

Avrupa Birliği ülkeleri durgun ekonomiyi canlandırmak ve güçle ekonominin yarattığı sorunları aşmak için ekonomik kriterleri tartışmaya açtı. ABD ise, bütçe açığı, dış ticaret açığı ve işsizlik oranında rekor seviyelere ulaştı. Asya ekonomilerinde ise toparlanma beklentisi hakim oldu.

Avrupa ekonomisine yönelik tedirginlik giderek yoğunlaşıyor. Avrupa Komisyonunun mali işlerden sorumlu üyesi Solbes, euro bölgesinin üç ay önce öngörülen yüzde 1'lik büyüme hedefine ulaşamayacağını açıkladı.

Avrupa Komisyonu GSMH büyüme hedeflerini Nisan ayında yüzde 1.8'den yüzde 1'e indirmişti ve Temmuz ayında bu oran yüzde 0.7'ye çekildi.

Bütçe açığının, milli gelirin yüzde 3'yle sınırlama kuralında tartışmaya açıldı. Almanya ve Fransa son iki senedir bu oranı aşıyor ve bu sene de aşması bekleniyor. Ayrıca, Fransa ve İtalya'nın da bu sene bütçe açıklarının milli gelirlerinin yüzde 3'ünü aşması bekleniyor.

Avrupa Merkez Bankası, para politikasının daha da zayıflayabileceğini açıkladı. Merkez Bankası Başkanı Papadenos yeni veriler ışığında para politikasının daha da genişletilebileceğini açıkladı.

Alman Merkez Bankası Bundesbank, ekonomide hızlı bir iyileşmenin güç olduğu saptamasında bulundu. Bundesbank yayınladığı raporda, Alman sanayi siparişlerinin ve üretiminin Mayıs ayında beklenenin üzerinde düşüş kaydettiği ve bunun nedeninin güçlü bir euro ve zayıf küresel ekonominin ihracat üzerindeki etkileri olduğunu açıkladı.

İtalya'da sanayi üretimindeki daralma durgunluk endişelerini artırdı. İtalya'da sanayi üretimi, Mayıs ayında yüzde 1.6 darala-

rak, beklentileri olumsuzlaştırdı. Tahminlerin üzerinde gerçekleşen daralma, büyümenin gerçekleşmeyeceği ve İtalyan ekonomisinin resesyona girme riskini artırdı.

Euro alanı ekonomilerinde yılın ilk çeyreğindeki durgunluk ortamı ikinci çeyrekte de devam etti. Mart ayında daralma gösteren euro alanı sanayi üretimi, Nisan ayında da geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 0,8 gibi sınırlı bir artış gösterebilmişti. İhracat, Nisan ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6 gerilemişti. Ekonomik aktiviteye ilişkin olarak öncü gösterge niteliğindeki PMI endeksi Haziran ayında gerileyerek, eşik değeri olan 50 seviyesinin oldukça altında, 46,4 olarak gerçekleşti.

Mayıs ayında gerileyen güven endeksi Haziran ayında oldukça sınırlı bir artış kaydetti. Enflasyonist baskının söz konusu olmadığı euro alanı ekonomilerinde 2003 yılı içerisinde tekrar faiz indirimine gidebileceği tahmin edilmekte.

ABD yönetimi, 2003 sonu itibarıyla bütçe açığının 455 milyar doları bulacağını ve 2004 bütçe açığının da 475 milyar dolara çıkacağı tahmininde bulundu. Bütçe açığındaki rekor yükselişte,

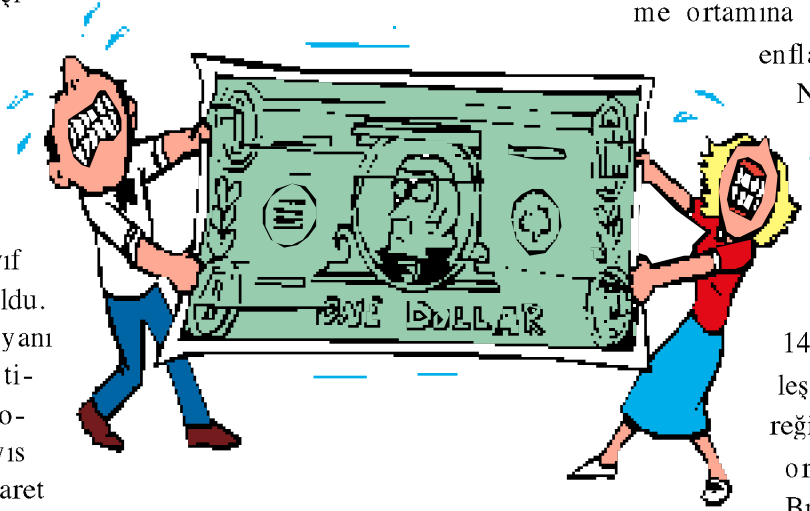
Irak savaşının yarattığı yüksek maliyet, vergi indirimleri ve zayıf ekonomi etkili oldu. Bütçe açığının yanı sıra ABD'nin dış ticaret açığında rekora gidiyor. Mayıs ayında dış ticaret açığı yüzde 0.5 artarak 41.6 milyar dolara ulaştı. Açığın yıl sonunda 492 milyar dolarla geçen yılki 418 milyar dolarlık açığın üzerine çıkması bekleniyor.

Doların değerindeki gerileme ABD'nin ihracatında önemli bir artış yaşanmasını sağladı. Doların değerindeki gerilemeye bağlı olarak Mayıs ayında ihracat yüzde 0.9 artarak 82.05 milyar dolara çıktı. Aynı dönemde ithalat ise 123 milyar 890 milyon dolar olarak gerçekleşti.

ABD Çalışma Bakanlığı'nın açıkladığı istatistiklere göre, Haziran ayında işsizlik oranı

yüzde 0.3 artarak, yüzde 6.4'e yükseldi.

Çin ekonomisi SARS salgınının olumsuz etkilerine rağmen yılın ilk yarısını yüzde 8.2 büyüme ile kapattı. Dünyanın altıncı büyük ekonomisi olan Çin, böylece istikrarlı bir büyüme süreci yakaladı. Diğer Asya ülkelerinde de ekonomilerdeki olumlu beklentiler arttı. Asya ekonomilerinin 2003'ün son dönemleri ve 2004

yılında olumlu bir seyir izlenmesi bekleniyor.

Japonya ekonomisine yönelik beklentilerle iyimser bir yön kazandı. Japonya Merkez Bankası, Temmuz 2002'den beri ilk kez ekonomik değerlendirmesini, ekonomik belirsizliklerin azaldığını belirterek yükseltti. Japon yetkililer, Japon hisse senetlerine yabancı yatırımcı talebinin arttığını açıkladılar.

Asya ülkeleri 2003 yılının ilk çeyreğinde ihracatın güçlü seyrini korudu.

Latin Amerika ekonomileri 2003 yılında bir önceki yıla göre daha olumlu bir ekonomik görünüm sergiliyor. Arjantin ekonomisinde, ilk çeyrekteki yüzde 5,4'lük büyümenin ardından sanayi üretimi, Nisan ve Mayıs aylarında sırası ile yüzde 12,6 ve yüzde 12,2 oranında artış kaydetti. Bu durum ekonomideki büyümenin ikinci çeyrekte de yüksek bir oranda gerçekleşeceğini göstermekte. Yüksek büyüme ortamına rağmen, ülkede

enflasyon oranları

Nisan ayından

sonra Mayıs

ayında

da gerileyerek

yıllık

bazda yüzde

14,3 olarak gerçekleşti.

Yılın ilk çeyreğinde

yüzde 2,0

oranında büyüyen

Brezilya ekonomisinde

toparlanma

süreci daha kırılğan bir seyir izliyor.

Yılın ilk çeyreğinde özel

tüketim ve yatırım harcamaları

düşmüş ancak ithalat daralırken,

ihracatın bir önceki yıla göre

yaklaşık yüzde 20 artmış olması

yüzde 2'lik büyüme rakamına

ulaşılmasını sağladı. Mart ayında

artan sanayi üretimi ise Nisan

ayında yüzde 4,2 oranında geriledi.

Öte yandan Brezilya'da

enflasyon oranları yüksek seyrini

devam ettiriyor. Tüketici fiyatları

Mayıs ayında yüzde 17,2

olarak gerçekleşti.

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak-Haziran (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)*	2003 Yılı Bütçe Hedefi
	2002	2003	Artış (%)		
Gelirler	35.821	44.689	24.7	-3.8	100.782
Genel Bütçe Gelirleri	35.255	43.616	23.7	-4.6	100.357
Vergi Gelirleri	25.485	37.110	45.6	12.3	85.955
Gelirden Alınan Vergiler	8.246	11.010	33.5	2.3	26.115
Gelir Vergisi	6.010	7.452	23.9	-4.6	17.197
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	151	220	45.7	12.3	
Kurumlar Vergisi	2.203	3.554	61.3	23.8	8.918
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	1.784	2.849	59.7	23.0	
Servetten Alınan Vergiler	357	1.032	189.0	80.0	2.329
Motorlu Taşıtlar Vergisi	339	596	75.8	35.3	1.140
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	12.911	19.254	49.1	14.6	44.960
Dahilde Alınan KDV	4.969	6.719	35.2	3.8	16.046
Taşıtların Alınan Vergisi	123	147	19.5	-8.4	
Özel Tüketim Vergisi		9.750			22.353
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	505	581	15.0	-11.5	1.064
Özel İletişim Vergisi	388	434	11.9	-13.8	1.103
Özel İşlem Vergisi	251	271	7.9	-16.9	935
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	3.970	5.812	46.4	12.3	12.531
İthalde Alınan KDV	3.690	5.381	45.8	12.3	11.683
Vergi Dışı Normal Gelirler	6.985	4.091	-58.6	68.4	10.294
Katma Bütçe Öz Gelirleri	566	1.073	89.6	46.1	425
Harcamalar	53.696	69.866	30.1	0	145.949

*Hesaplama TÜFE % 29,8 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

	2003-Q1	2002	2001	2000	1999	1998
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	66.147	273.463	176.484	125.596	78.283	53.518
GSMH (milyon dolar)	46.582	175.898	144.313	201.378	187.468	205.808
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	7.4	7.8	-9.5	6.3	-6.1	3.9
Kişi başına GSMH (ABD Doları)		2.584	2.123	2.965	2.879	3.255
Üretim İndeksi	101.1	102.5	92	101	95.7	100.9
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	10.014	35.081	31.334	27.775	26.587	26.974
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	14.089	50.832	41.399	54.503	40.671	45.921
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-4.075	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084	-18.947
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	71.1	69.0	75.7	51.0	65.4	58.7
İşsizlik Oranı (%)	12.3	10.6	8.5	6.6	7.7	6.8
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	162.558	149.869	122.157	36.421	22.920	11.612
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	133.196	131.551	113.948	118.686	102.983	96.418
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-2.368	-1.789	3.390	-9.819	-1.360	1.984

(Milyar TL)	2003		2002		2001
	11 Temmuz	04 Temmuz	27 Aralık	12 Temmuz	28 Aralık
Emisyon	9.194.896	9.359.896	7.707.082	6.919.600	5.328.876
Para Arzı					
- M1	16.525.588	16.807.736	14.258.860	12.080.843	11.073.270
- M2	67.929.711	67.888.432	61.195.275	52.955.216	46.985.987
- M3	72.396.253	74.231.072	64.399.837	56.135.973	50.587.717
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	63.211.194	62.341.376	56.294.199	49.299.712	44.921.685
- Vadeli Tasarruf	43.533.882	43.635.029	38.675.412	35.159.157	31.291.397
- Vadesiz Tasarruf	3.472.684	3.610.696	3.262.560	3.049.938	3.170.598
- Vadeli Ticari	7.870.241	7.445.667	8.261.003	5.715.216	4.621.320
- Vadesiz Ticari	4.370.793	4.371.279	3.784.187	2.935.325	3.100.924
- Resmi Mevduat	3.963.594	3.278.705	2.311.037	2.440.076	2.737.446
Kredi Stoku	40.554.397	40.461.105	35.159.807	35.320.927	34.796.973
- Tüm Banka Kredileri	40.554.397	40.461.105	34.909.807	34.570.927	34.046.973
- M.B. Kredileri	0	0	250.000	750.000	750.000
Bank. El. Tah. ve Bono	87.950.394	88.882.067	81.616.926	75.091.336	58.275.691

Mevzuat Değişiklikleri

- 01 Temmuz 2003** - 2003 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Yaz Okulu - Tezsiz Yüksek Lisans Programları) (Sıra No:11)
- 02 Temmuz 2003** - 2003/5727 Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar
- 2003/5757 Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- 04 Temmuz 2003** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (No:320)
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (No:321)
- 05 Temmuz 2003** - 4904 Türkiye İş Kurumu Kanunu
- 2004 Yılı Programı ve Mali Yılı Bütçesi Makro Çerçeve Kararı (No:2003/14)
- İhracat Sayılan Satış ve Teslimler Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat:2003/7)
- 14 Temmuz 2003** - Sermaye Piyasası Mevzuatı Çerçevesinde Değerleme Hizmeti Verecek Şirketlere ve Bu Şirketlerin Kurulca Listeye Alınmalarına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VIII, No:38)
- Sermaye Piyasası Aaçlarının Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğ (Seri:V, No:65)
- Aracılık Faaliyetinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri:V, No:66)
- Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri:V, No:67)
- Aracı Kurumlarda Uygulanacak İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (Seri:V, No:68)
- 15 Temmuz 2003** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:322)
- 17 Temmuz 2003** - 2003/5751 Özel İşlem Vergisi Tutarlarının Artırılmasına İlişkin Karar
- 2003/5752 Bazı işlemler ve Kağıtlardan Alınmakta Olan Eğitime Katkı Payının Artırılmasına İlişkin Karar
- 19 Temmuz 2003** - 4916 Çeşitli Kanunlarda ve Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 4928 Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun
- 24 Temmuz 2003** - Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı İle Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar Karar Sayısı:2003/5930
- 25 Temmuz 2003** - Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Ana Sözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (İç Ticaret: 2003/3)
- 29 Temmuz 2003** - Ticari İşletme Rehni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 30 Temmuz 2003** - İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 31 Temmuz 2003** - Bağ-Kur Sigortalılarının Başvurma Usulleri ile Uymak Mecburiyetinde Oldukları Esaslar ve Tescille İlgili İşlemler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Sıra No:11)
- İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (No:2003/15)
- İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ (No:2003/16)

Vergi Takvimi

- 07.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemi 4705 Sayılı Kanuna Göre Tahsil Edilen Özel İşlem Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 07.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 11.08.2003** - 16-31 Temmuz Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 11.08.2003** - 16-31 Temmuz Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 15.08.2003** - Nisan-Mayıs-Haziran 2003 Dönemine ait Gelir Geçici Verginin Beyanı ve Ödenmesi
- 15.08.2003** - Nisan-Mayıs-Haziran 2003 Dönemine ait Kurum Geçici Verginin Beyanı ve Ödenmesi
- 15.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescille Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 15.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 20.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemi Özel İşlem Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 20.08.2003** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.08.2003** - Mayıs-Haziran-Temmuz 2003 Dönemine Ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 20.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.08.2003** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemi Faiz Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 25.08.2003** - Temmuz 2003 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi
- 25.08.2003** - 1-15 Ağustos Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 26.08.2003** - 1-15 Ağustos Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi

**Temmuz 2003
Kronoloji**

01 Temmuz Bağdat'ta düzenlenen saldırıda 4 ABD askeri öldü, iki asker yaralandı.

02 Temmuz Uzan ailesine ait Türkiye İmar Bankası'nın yönetim kurulu topluca istifa etti.

03 Temmuz Türkiye İmar Bankası Tasarruf Mevduat Sigorta Fonuna devredildi. Uzan grubuna bağlı televizyonlara 1 ay kapatma cezası verildi.

04 Temmuz Süleymaniye'deki Türk Özel Harekat Timi bürosunu basan 100 kadar Amerikan askeri, 11 Türk askerini gözaltına aldı.

05 Temmuz Ankara'da bir benzin istasyonunda LPG boşaltımı yapılırken patlama meydana geldi 7'si ağır 189 kişi yaralandı.

06 Temmuz ABD, 11 Türk askerini hükümetin ve Genelkurmay'ın girişimleri sonunda serbest bıraktı.

07 Temmuz Bodrum ve Marmaris'in ormanlık alanlarında art arda çıkan yangınlarda toplam 290 hektarlık alan tahrip oldu.

08 Temmuz Tunceli'de Vali Ali Cafer Akyüz'ün bulunduğu konvoyu yapılan silahlı saldırıda 2 asker şehit oldu, 1 asker yaralandı.

09 Temmuz Bangladeş'te bir yolcu feribotu aşırı yüklenme sonucu battı 500 kişi öldü.

10 Temmuz Merkez Bankası Başkanı Serdengeçti, aynı anda hem enflasyon hem de kur hedefi olamayacağını söyledi.

11 Temmuz PKK, Bingöl'de 5 köylüyü öldürdü. Başbakan Erdoğan Viyana'da Avusturya Başbakanı Schüssel'le görüştü.

12 Temmuz DSP'li İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Piriştina, DSP'den istifa etti.

13 Temmuz Malatya'da 5.7 büyüklüğünde bir deprem meydana geldi, can kaybı olmadı.

14 Temmuz Hükümet memur maaş zammaların açıkladı, en düşük maaşlı memura yüzde 15,5 ve en yüksek maaşlı memura yüzde 2,8 zam yapıldı.

15 Temmuz Kamuda 2.5 katrilyon kaynak için ÖTV ve eğitime katkı fonlarının tutarları yüzde 60 oranında artırılması kararlaştırıldı.

16 Temmuz Altıncı gözden geçirme çalışmaları IMF ve Türkiye'nin anlaşmasıyla Ekim sonuna ertelendi.

17 Temmuz Anayasa Mahkemesi TBMM lojmanlarının satışında Maliye Bakanlığı yetkisini durdurdu.

18 Temmuz İngiliz hükümetinin Irak savaşını haklı çıkartmak için istihbarat bilgilerini abarttığı yönündeki BBC haberinin kaynağı olduğu iddia edilen bilim adamı David Kelly ölü bulundu.

19 Temmuz ABD Merkez Kuvvetleri Komutanı John Abisaid ile ABD'nin Avrupa Kuvvetler Komutanı Jones Jonesi Türkiye'ye gelerek çeşitli temaslarda bulundu.

20 Temmuz Başbakan Erdoğan, ABD'nin Irak için asker talep ettiğini açıkladı.

21 Temmuz Başbakan Erdoğan, Devletin eğitimden çekilmesini ve bu işin özel sektöre kalması gerektiğini söyledi.

22 Temmuz ABD askeri yetkilileri, Musul'da düzenledikleri bir operasyonda Saddam Hüseyin'in oğulları Uday ile Kusey'ı ölü olarak ele geçirdiklerini açıkladı.

23 Temmuz Anayasa Mahkemesi, ek motorlu taşıtlar vergisini iptal ederek yürütmeyi durdurdu, ek emlak vergisinin ise uygun olduğuna karar verdi.

24 Temmuz Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Washington'da ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'la görüştü. Powell, "Irak'a asker gönderme kararının Türk Hükümetince en kısa sürede verilmesini arzu ediyoruz" dedi.

25 Temmuz BDDK, hakim sermayesi Uzanlar'da bulunan Adabank'ın gözetim ve denetimleri altında faaliyetlerini sürdüreceğini açıkladı ve bu amaçla banka yönetimine BDDK görevlilerini atadı.

26 Temmuz Washington ziyaretini tamamlayan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, ABD'nin Irak'a asker yollama talebine, Genelkurmay Başkanlığı'nın görüşü alınarak yanıt verileceğini söyledi.

27 Temmuz Türkiye Bankalar Birliği ekonomik krizden dolayı 47 bin 888 bankacının işsiz kaldığını açıkladı.

28 Temmuz Standart Poor's Türkiye'nin kredi notunu B ek-si'den B'ye yükseltti.

29 Temmuz Orman vasfını kaybetmiş arazilerin satışına imkan veren Anayasa değişiklik paeti, 368 oyla kabul edildi.

30 Temmuz MGK'nun görev ve yetkilerini yeniden tanımlayan 7. Uyum Paketi TBMM'de kabul edildi.

31 Temmuz Cumhuriyet Halk Partisi'nden Milletvekili Cermal Kaya'nın ardından Nezir Nasıroğlu'da istifa etti.